

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
2016-cı il 6 dekabr tarixli
Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir

Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi

Mündəricat

1. QISA XÜLASƏ	4
2. QLOBAL TRENDLƏR	7
3. MÖVCUD VƏZİYYƏTİN TƏHLİLİ	9
3.1. Maliyyə xidmətləri sektorunun mövcud vəziyyəti	9
3.2. Maliyyə xidmətləri sektorunun GZİT təhlili	11
4. STRATEJİ BAXIŞ	12
4.1. 2020-ci ilədək strateji baxış	12
4.2. 2025-ci ilədək olan dövr üçün uzunmüddətli baxış	12
4.3. 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxış.....	13
5. HƏDƏF İNDİKATORLARI	15
6. STRATEJİ MƏQSƏDLƏR	15
7. STRATEJİ HƏDƏFLƏR	16
7.1. Strateji hədəf 1. Dinamik və sağlam institutlardan ibarət maliyyə sisteminin formalaşdırılması	16
7.1.1. <i>Prioritet 1.1. Bank sisteminin kapitalaşması və likvidliyinin təmin edilməsi</i>	16
7.1.2. <i>Prioritet 1.2. Qeyri-ışlak aktivlərin restrukturizasiya planının hazırlanması</i>	21
7.1.3. <i>Prioritet 1.3. Sığorta bazarının inkişafı</i>	22
7.1.4. <i>Prioritet 1.4. Maliyyə inklüzivliyinin gücləndirilməsi</i>	25
7.2. Strateji hədəf 2. Maliyyə bazarlarının inkişafı	27
7.2.1. <i>Prioritet 2.1. Emitentlər və maliyyə vasitəçiləri üçün əlverişli mühitin yaradılması</i>	28
7.2.2. <i>Prioritet 2.2. İnvestorların maliyyə bazarlarına çıxış imkanlarının artırılması</i>	30
7.2.3. <i>Prioritet 2.3. Banklararası pul bazarında aktivliyin artırılması</i>	32
7.3. Strateji hədəf 3. İnfrastrukturun gücləndirilməsi	33
7.3.1. <i>Prioritet 3.1. Kredit məlumatlarının mübadiləsi sisteminin təkmilləşdirilməsi</i>	33
7.3.2. <i>Prioritet 3.2. Hüquqi çərçivəyə yenidən baxılması, məhkəmə qərarlarının qəbulu və icrası proseslərinin sürətləndirilməsi</i>	35
7.4. Strateji hədəf 4. Tənzimləmə və nəzarət mexanizminin təkmilləşdirilməsi	36
7.4.1. <i>Prioritet 4.1. Banklarda daha sağlam risk idarəetməsinin təmin edilməsi</i>	37
7.4.2. <i>Prioritet 4.2. Maliyyə xidmətləri sektorunda konsolidasiya edilmiş riskəsaslı nəzarət modelinin tətbiqi</i>	39
7.4.3. <i>Prioritet 4.3. Bankların rəqəmsal transformasiyasının sürətləndirilməsi üçün tənzimləmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi</i>	41
7.4.4. <i>Prioritet 4.4. Maliyyə xidmətləri sektorunun hesabatlılığında şəffaflığın artırılması</i>	42
7.4.5. <i>Prioritet 4.5. Sığorta fəaliyyətini tənzimləmə və ona nəzarət mexanizminin gücləndirilməsi</i>	43
7.5. Strateji hədəf 5. Maliyyə bazarı iştirakçılarının bilik və bacarıqlarının artırılması	44
7.5.1. <i>Prioritet 5.1. Maliyyə sektorunda çalışan mütəxəssislərin bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi</i>	45

7.5.2. <i>Prioritet 5.2. İstehlakçıların maliyyə savadlılığının artırılması və hüquqlarının müdafiəsinin gücləndirilməsi</i>	46
8. MALİYYƏLƏŞDİRMƏ MEXANİZMLƏRİ	48
9. İCRA, MONİTORİNQ VƏ QİYMƏTLƏNDİRMƏ	49
10. TƏDBİRLƏR PLANI	51

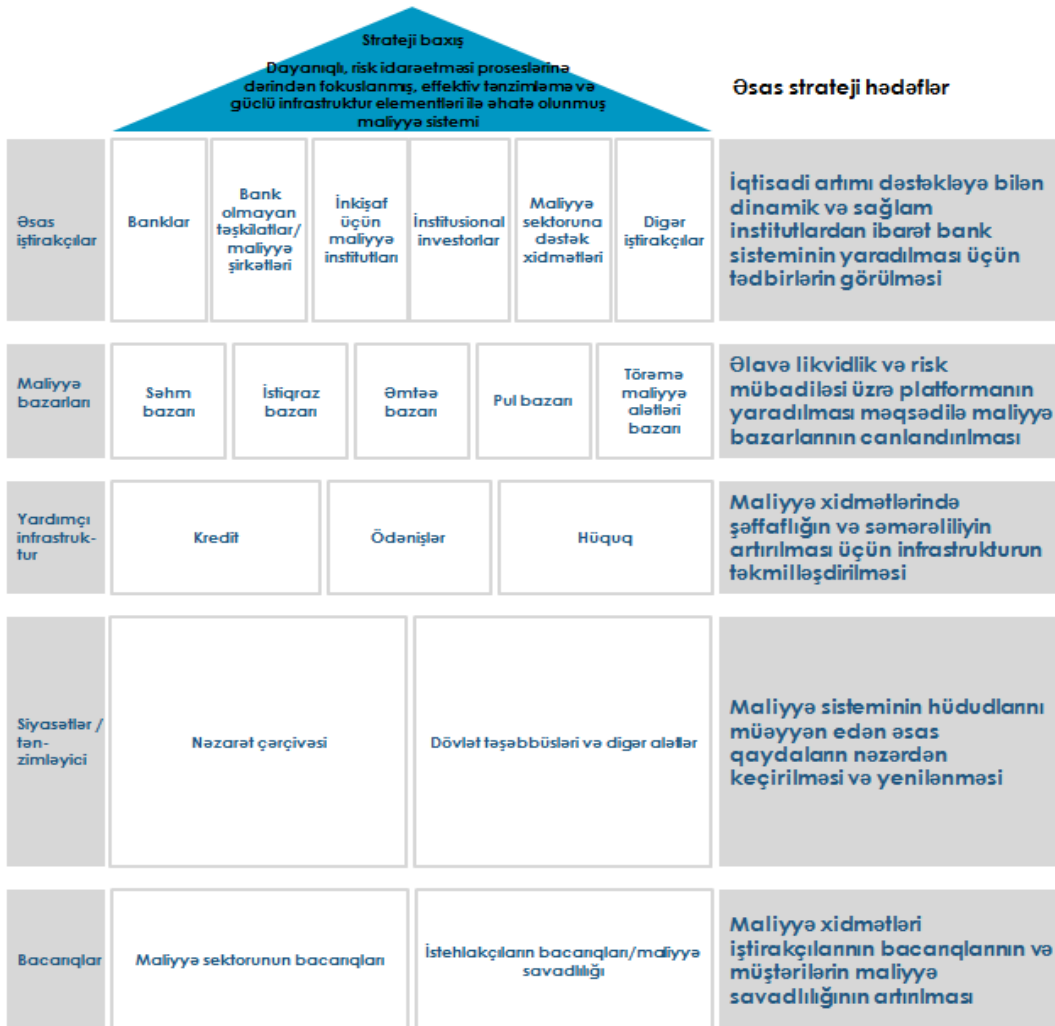
1. QISA XÜLASƏ

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritəsinin başlıca istiqamətləri”nin təsdiqi və bundan irəli gələn məsələlər haqqında” 2016-cı il 16 mart tarixli 1897 nömrəli Sərəncamı ilə müəyyən edilmiş vəzifələrin icra edilməsi məqsədilə “Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi” (bundan sonra – Strateji Yol Xəritəsi) hazırlanmışdır.

Bu Strateji Yol Xəritəsi global iqtisadiyyat və maliyyə bazarlarında müşahidə edilən proseslərə çevik adaptasiya və postneft iqtisadi inkişaf modelinin dəstəklənməsi üçün maliyyə sektoru qarşısında duran yeni çağırışlar və imkanlar nəzərə alınmaqla hazırlanmışdır. Sənəd maliyyə xidmətləri sektorunun çevikliyi, rəqabətqabiliyyətliliyi, innovativliyi və iqtisadi inkişafı dəstəkləməsi prinsipləri əsasında hazırlanmışdır.

Strateji Yol Xəritəsi qısa, orta və uzunmüddətli dövrləri əhatə etməklə, 2020-ci ilədək strateji baxış və tədbirlər planı, 2025-ci ilədək olan dövr üçün uzunmüddətli baxış və 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxışdan ibarətdir. Strateji Yol Xəritəsində müəyyən edilmiş məqsədlərə çatmaq üçün 2020-ci ilədək 5 strateji hədəf və 16 prioritet hazırlanmışdır.

Şəkil 1. Strateji Yol Xəritəsinin reallaşdırılması üçün müəyyən edilən strateji hədəflər

Strateji hədəf 1. Dinamik və sağlam institutlardan ibarət maliyyə sisteminin formalaşdırılması

2015-ci ildən etibarən xarici iqtisadi şoklar və milli valyutanın devalvasiyası şəraitində maliyyə sisteminin risk həssaslığı artmış və maliyyə göstəriciləri pisləşmişdir. Artan risklər fonunda bəzi maliyyə institutlarının dayanıqlı və uzunmüddətli hədəflərə fokuslanmış biznes modeli və strategiyasının olmaması, habelə bəsit risk idarəetməsi maliyyə sisteminin yeni iqtisadi konyunktura və bazar şərtlərinə uyğunlaşmasını çətinləşdirmiş və maliyyə vasitəçiliyini məhdudlaşdırmışdır. Yeni çağırışların həlli istiqamətində bankların restrukturizasiyası və kapitallaşması, aktivlərin sağlamlaşdırılması, sığorta bazarının inkişafı, maliyyə inklüzivliyinin gücləndirilməsi istiqamətində tədbirləri əks etdirən strateji hədəflər müəyyən edilmişdir.

Strateji hədəf 2. Maliyyə bazarlarının inkişafı

Maliyyə bazarlarında investor və emitentlərin aktivliyi məhduddur. Potensial investorların və emitentlərin kapital bazarı və maliyyə alətləri haqqında məlumatlarının az olması, informasiya asimmetriyası və ənənəvi təksahiblik düşüncə tərzini kimi amillər qiymətli kağızlar bazarının inkişafını məhdudlaşdırır, iqtisadiyyatda maliyyə resurslarının qeyri-səmərəli bölüşdürülməsinə səbəb olur. Məhdudlaşdırıcı amillərin aradan qaldırılması məqsədilə kapital və pul bazarının inkişafı, bazar iştirakçıları üçün əlverişli mühitin yaradılması istiqamətində strateji hədəflər müəyyən edilmişdir.

Strateji hədəf 3. İnfrastrukturun gücləndirilməsi

Kreditorların hüquqlarının müdafiəsi və öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üzrə məhkəmə sistemi və icra mexanizmləri, habelə kredit məlumatlarının mübadiləsi infrastrukturunu maliyyə sisteminin yeni çağırışlara effektiv uyğunlaşmasını dəstəkləmir. İnfrastrukturun təkmilləşdirilməsi məqsədilə kredit məlumatlarının mübadiləsi sisteminin inkişafı, kreditorların hüquqlarının müdafiəsi üzrə işlək mexanizmlərin yaradılması, məhkəmə qərarlarının standartlaşdırılması və icra intizamının yaxşılaşdırılmasına yönəlmiş strateji hədəflər müəyyən edilmişdir.

Strateji hədəf 4. Tənzimləmə və nəzarət mexanizminin təkmilləşdirilməsi

Mövcud iqtisadi mühitdə maliyyə institutlarının risklərə həssaslığının artması və yeni risk zonalarının yaranması sektorda risklərin idarə edilməsi təcrübələrinin təkmilləşdirilməsini zəruri etmişdir. Maliyyə institutlarında sağlam risk idarəetməsi proseslərini və rəqəmsal transformasiyanı təşviq edən yeni tənzimləmə və nəzarət arxitekturasının formalaşdırılması üzrə strateji hədəflər müəyyən edilmişdir.

Strateji hədəf 5. Maliyyə savadlılığının yüksəldilməsi

Maliyyə sistemində çalışanların bilik və bacarıqlarının keyfiyyətə yeni müstəviyə qalxması, habelə maliyyə xidmətləri istehlakçılarının maliyyə savadlılığının artırılması sağlam, etibarlı, dayanıqlı və effektiv maliyyə sisteminin formalaşdırılmasını dəstəkləyə bilər. Buna nail olmaq məqsədilə maliyyə sistemi mütəxəssislərinin ixtisaslaşmasının dərinləşməsi və maliyyə savadlılığının artırılmasına yönəlmiş strateji hədəflər müəyyən edilmişdir.

Cədvəl 1. Strateji Yol Xəritəsi çərçivəsində görülməli tədbirlər üzrə tələb olunan investisiya məbləği və gözlənilən nəticələr

No	Prioritetin adı	Real ÜDM-ə təsiri (milyon manatla, 2020)	Məşğulluq (tam ştatlı işçilər, 2020)	İnvestisiya məbləği (milyon manatla)
1.1.	Bank sisteminin kapitallaşması və likvidliyinin təmin edilməsi	130	-	-
1.3.	Sığorta bazarının inkişafı	125	1600	-
2.1.	Emitentlər və maliyyə vasitəçiləri üçün əlverişli mühitin yaradılması	125	-	10
3.1.	Kredit məlumatlarının mübadiləsi sisteminin təkmilləşdirilməsi	-	-	5
4.1.	Banklarda daha sağlam risk idarəetməsinin təmin edilməsi	235	-	-
4.3.	Bankların rəqəmsal transformasiyasının sürətləndirilməsi üçün tənzimləmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi	135	-	100

Qeyd 1. Bu cədvəldə yalnız 2020-ci ildə real ÜDM-də 10 milyon manatdan çox artıma və ya 100-dən çox iş yerinin açılmasına şərait yaradan prioritetlər göstərilmişdir. Digər prioritetlər nəzərdə tutulan nəticələrin əldə olunmasında dəstəkləyici rola malikdir.

Qeyd 2. Bu rəqəmlər prioritetlərin təsiri barədə müəyyən təsəvvür yaratmaq məqsədilə verilmişdir. Tədbirlərin icrası zamanı hər bir prioritet üzrə hərtərəfli təhlillərin aparılması və rəqəmlərin dəqiqləşdirilməsi zəruridir.

Müəyyən edilmiş strateji hədəflərə nail olmaq üçün 115 milyon manat investisiya tələb olunur ki, nəticədə 2020-ci ildə iqtisadiyyatda təxminən 750 milyon manat əlavə dəyər yaranması gözlənilir. Bütövlükdə, müəyyən edilmiş kompleks tədbirlərin effektiv realizasiyası bütün müştəri qruplarını geniş çeşidli maliyyə xidmətləri ilə təmin edən dayanıqlı, sağlam və tarazlaşmış maliyyə sisteminin formalaşdırılmasına zəmin yaradacaqdır.

2. QLOBAL TRENDLƏR

Dünya iqtisadiyyatının transformasiyası və informasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı kimi amillər qlobal maliyyə sistemində yeni meyillərin yaranmasını şərtləndirmişdir. Bu yeni meyillər əsasən prudensial tənzimləmə və nəzarətin güclənməsi, maliyyə xidmətlərinin rəqəmsallaşması, alternativ bankçılığın genişlənməsi, əhalinin davranış modellərinin dəyişməsi, yeni bilik və bacarıqlara tələblərin artması və maliyyə institutlarının əməliyyat modellərinin dəyişməsi istiqamətində müşahidə olunmuşdur.

Prudensial tənzimləmə və nəzarət yanaşmasının dəyişməsi

Dünya iqtisadiyyatında gedən son proseslər maliyyə sektorunun dinamik iqtisadi artım üçün vacibliyini bir daha təsdiq etmiş, prudensial tənzimləmə və nəzarət baxışını dəyişmişdir. Tənzimləmə və nəzarət sektorun bir tərəfdən sabitliyini və sistem risklərinin azaldılmasını, digər tərəfdən isə dinamik və səmərəli inkişafını dəstəkləməlidir. Bu məqsədlə 2008-ci ildən etibarən tənzimləmə və nəzarət mexanizminin təkmilləşdirilməsi üzrə qlobal təşəbbüslər intensivləşmiş, nəzarət alətlərinin çeşidi genişlənməmiş, habelə makroprudensial tənzimləmənin əhəmiyyəti artmışdır.

Bank sektorunun riskləri absorbsiya etmə potensialının gücləndirilməsi istiqamətində irəli sürülən təşəbbüslərin mərkəzi komponenti Bazel III tənzimləmə çərçivəsidir. Bazel III kapitalla dair tələbləri sərtləşdirmiş və likvidlik risklərinin idarə edilməsi üzrə yeni alətlər müəyyən etmişdir. Eyni zamanda, sistem risklərinin idarə edilməsi və təsirlərinin yumşaldılması məqsədilə kontr-tsiklik kapital buferinin yaradılması və sistem əhəmiyyətli banklar üçün diferensial tənzimləmə tələbləri müəyyən olunmuşdur.

Maliyyə institutlarının sağlamlaşdırılması prosesində dövlət vəsaitlərindən istifadənin minimuma endirilməsi məqsədilə maliyyə institutlarının sağlamlaşdırılması və restrukturizasiyası çərçivəsi formalaşdırılmış, daha effektiv alətlərin tətbiqinə başlanılmışdır.

Maliyyə sektoruna nəzarətin təşkilində konsolidasiya olunmuş və riskəsaslı yanaşma prinsiplərinin daha geniş tətbiqi müşahidə olunur. Bu zaman nəzarət orqanları tərəfindən maliyyə institutlarının biznes modelləri və strategiyaları daha dərinə qiyətləndirilir və preventiv qaydada nəzarət tədbirləri həyata keçirilir. Bankların ödəmə qabiliyyətini itirməsinə görə bank rəhbərlərinin və səhmdarlarının şəxsi məsuliyyəti üzrə hüquqi çərçivənin formalaşdırılmasına başlanılmışdır.

Maliyyə xidmətlərinin rəqəmsallaşmasının və informasiya tutumluluğunun artması

Texnoloji imkanların genişlənməsi maliyyə institutlarının müştərilərlə münasibətlərini yeni keyfiyyət müstəvisinə yüksəltmiş, ənənəvi biznes modellərinin modernləşdirilməsi üçün əlavə stimullar yaratmış və yeni bazarların formalaşmasına təkan vermişdir. İnternet və mobil rabitədən istifadənin genişlənməsi ənənəvi maliyyə xidmətlərinin alternativ kanallarla və yeni bazar iştirakçıları tərəfindən daha aşağı xərc və yüksək sürətlə təklif edilməsi imkanlarını artırmışdır. Böyük istifadəçi auditoriyasına malik sosial şəbəkələr maliyyə xidmətləri istehlakçılarına banka müraciət etmədən birbaşa maliyyələşmə imkanı yaradan platformalar təqdim edir.

Proseslərin avtomatlaşdırılması, müştəriyönümlü olması və risklərin ölçülməsi üzrə tələblərin artması ilə əlaqədar müştəri haqqında getdikcə daha geniş məlumatlar toplayan kredit bürolarının yaranması və bu bürolara dövlət və maliyyə institutlarından əlavə, qeyri-ənənəvi – rabitə, kommunal, topdan və pərakəndə ticarətlə məşğul olan şirkətlərin inteqrasiyası müşahidə olunur.

Alternativ bankçılıq kanallarının genişlənməsi

Banklar üzərində tənzimləmə mexanizminin daha da sərtləşməsi onların maliyyə bazarlarının digər iştirakçıları ilə müqayisədə rəqabətqabiliyyətliliyini azaldır və alternativ bankçılığın cəlbediciliyini artırır. Tənzimləmə yükü daha az olan maliyyə institutları ənənəvi olaraq bankçılığa xas olan sahələrdə fəaliyyətini aktivləşdirərək yeni imkanlar və təhdidlər yaradırlar.

Əhalinin davranış modellərinin dəyişməsi

Maliyyə institutlarına qarşı fərqli gözləntiləri və kommunikasiya üsulları olan, real vaxt rejimində (onlayn) və sosial şəbəkələrə bağlı, ənənəvi müştəri loyallığı nümayiş etdirməyən yeni gənc müştəri seqmentləri meydana gəlir. Orta yaşlı müştəri və təqaüdüçülərin də tələbləri və davranışları dəyişir. Bundan əlavə, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə orta və yüksək gəlirli təbəqənin artması maliyyə institutları üçün potensial biznes imkanları yaradır.

Yeni bilik və bacarıqlara tələblərin artması

Tənzimləyici qurumların risklərin idarə olunmasına dair tələblərinin sərtləşməsi risk analitiklərinin və bu sahədə çalışan digər mütəxəssislərin peşəkar keyfiyyətlərinə dair tələbləri artırmışdır. Mövcud vəziyyət yeni mütəxəssislərin cəlb edilməsini və mövcud mütəxəssislərin peşəkarlığının artırılmasını zəruri edir. Eyni zamanda, maliyyə xidmətləri istehlakçıların rəşional davranışı və məsuliyyətli borclanması üçün maliyyə savadlılığının yüksəldilməsi istiqamətində təşəbbüslər artmışdır.

Maliyyə institutlarının əməliyyat modelinin dəyişməsi

Tənzimləmə yükünün artması maliyyə institutlarının ənənəvi əməliyyat strukturuna təzyiqləri artırmış və genişçəşidli, müxtəlif müştəri qruplarına xidmət göstərən universal bankçılıq modelinin saxlanılması imkanlarını məhdudlaşdırmışdır. Nəticədə, maliyyə institutlarının müştəri və məhsul seqmentləri üzrə ixtisaslaşması zərurəti yaranmışdır.

İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə sığorta bazarının yüksək inkişaf potensialı

Qlobal miqyasda sığorta bazarının artacağı və buna həm həyat, həm də qeyri-həyat sığortasının töhfə verəcəyi gözlənilir. İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə sığorta penetrasiyası (sığorta haqlarının ÜDM-ə nisbəti) səviyyəsinin aşağı, ÜDM-in artım tempinin yüksək olması bu ölkələrdə sığorta bazarının artım tempinin daha yüksək olmasına imkan verəcəkdir. İnkişaf etməkdə olan bazarlarda xüsusən də həyat sığortasının ikirəqəmli inkişaf tempinə malik olması gözlənilir.

3. MÖVCUD VƏZİYYƏTİN TƏHLİLİ

3.1. Maliyyə xidmətləri sektorunun mövcud vəziyyəti

2004–2014-cü illərdə neft gəlirlərinin artması fonunda qeyri-neft sektorunda həyata keçirilən uğurlu islahatlar nəticəsində Azərbaycan global miqyasda sürətli iqtisadi artım tempinə malik ölkələr sırasına daxil olmuşdur. Müşahidə olunan iqtisadi artım iqtisadiyyatın digər sektorları ilə bərabər maliyyə sistemində də müsbət töhfə vermişdir.

Ötən dövr ərzində effektiv maliyyə sisteminin formalaşması və institusional inkişafı istiqamətində davamlı islahatlar aparılmış, maliyyə sisteminin quruculuq işləri həyata keçirilmişdir. Maliyyə bazarlarının tənzimlənməsi üzrə normativ hüquqi baza hazırlanmış və onun beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması istiqamətində işlər aparılmışdır. Maliyyə bazarlarının müxtəlif seqmentlərində müasir əməliyyat sistemlərinin tətbiqinə başlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının (AMB) məlumatına əsasən, dövr ərzində bank kreditləşməsinin ortaillik artım tempi təxminən 30 faiz olmuşdur. Sektorun rentabelliyyəsinin artması və məcmu kapitala dair tələblərin sərtləşdirilməsi daxili və xarici kapital qoyuluşlarının artmasını, kapital buferinin əhəmiyyətli dərəcədə böyüməsini şərtləndirmişdir. AMB-nin məlumatına əsasən, 2014-cü ilin sonuna məcmu kapital 4,3 milyard manat olmaqla, ÜDM-in 7,3 faizini təşkil etmişdir.

Dünya bazarında neft qiymətlərinin 2014-cü ilin ikinci yarısından başlayaraq ucuzlaşması Azərbaycan iqtisadiyyatına da təsirsiz ötürməmişdir. Neft gəlirlərinin azalması nəticəsində ölkəyə daxil olan xarici valyuta axınları azalmış və xarici valyutaya inersiyon tələbin valyuta təklifini üstələməsi manatın məzənnəsinə olan təzyiqli yüksəltmişdir. Valyuta bazarında vəziyyətin tarazlaşdırılması, tədiyə balansının və ölkənin beynəlxalq ödəmə qabiliyyətinin strateji dayanıqlılığının təmin edilməsi üçün 2015-ci ildə iki devalvasiya həyata keçirilmişdir. Birinci devalvasiyadan sonra depozit və kredit portfelinin dollarlaşması baş verdiyi halda, ikinci devalvasiyadan sonra maliyyə vəsaitlərinin bank sistemindən kənarlaşması müşahidə olunmuşdur. Ümumi iqtisadi artımın zəifləməsi fonunda bank sektorunda uzun müddət müşahidə olunan aktivlik azalmışdır.

Borcalanların ödəmə qabiliyyətinin zəifləməsi kredit risklərinin artmasını şərtləndirmişdir. Mövcud risklərin idarə edilməsi, o cümlədən borcalanların borc yükünün azaldılması məqsədilə banklar kreditlərin restrukturizasiyasına başlamışdır. Görülmüş tədbirlərin müəyyən müsbət nəticələri olsa da, makroiqtisadi qeyri-müəyyənliklərin davam etməsi bankların kredit riskləri üzrə ehtiyatlanma xərclərini yüksəltmişdir. Nəticədə, iqtisadi artım dövründə yaradılmış kapital yastığının bir hissəsi itirilmiş, məcmu kapitalın adekvatlıq əmsalı müəyyən olunmuş minimum normativlərə yaxınlaşmış və AMB-nin məlumatına əsasən, 2015-ci ildə ötən illə müqayisədə 4,2 faiz bəndi azalaraq 14,7 faiz təşkil etmişdir.

Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının (MBNP) məlumatına əsasən, maliyyə sisteminin digər seqmenti olan sığorta bazarında 2010–2015-ci illərdə orta illik artım tempi 20 faiz təşkil etmişdir. 2015-ci ildə Azərbaycanda sığorta haqlarının həcmi artaraq 444 milyon manat olmuşdur. Bununla belə, sığorta haqlarının ÜDM-də xüsusi çəkisi cəmi 0,8 faizdir. Bank sektorundan yüksəkasilikli sığorta şirkətlərinin başlıca riski hesab olunur.

İcbari sığorta qanunvericiliyinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi sığorta sektorunda tələb yaradan əsas faktor kimi çıxış etmişdir. 2011-ci ildən başlayaraq dövlət tərəfindən görülən tədbirlər həyat və qeyri-həyat sığortasının sürətli inkişafında mühüm rol oynamışdır. Qeyri-həyat sığortasına münasibətdə əsas diqqət icbari sığorta proqramlarının, o cümlədən nəqliyyat vasitəsi sahiblərinin mülki

məsuliyyətinin icbari sığortası və daşınmaz əmlakın sığortasının yenidən müəyyən edilməsi və tətbiqinə yönəldilmişdir. Məcburi fərdi qəza sığortası alətlərinin genişlənməsi isə həyat sığortası seqmentinin inkişafına dəstək vermişdir.

Kredit risklərinin operativ və dolğun qiymətləndirilməsini, eləcə də iqtisadi subyektlərin maliyyə intizamının gücləndirilməsini təşviq etmək məqsədilə kredit məlumatlarının mübadiləsi sisteminin ilkin elementləri formalaşdırılmışdır.

Maliyyə bazarları infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi məqsədilə dövr ərzində əhəmiyyətli işlər görülmüş, eyni zamanda “2011–2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında qiymətli kağızlar bazarının inkişafı” Dövlət Proqramı qəbul edilmişdir. Dövlət Proqramı çərçivəsində maliyyə bazarlarının canlandırılması istiqamətində işlərə başlanılmışdır. Dövlət Proqramının 2011–2014-cü illəri əhatə edən ilkin mərhələsində qiymətli kağızlar bazarının infrastrukturunun müasirləşdirilməsi, bu məqsədlə normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, maddi-texniki bazanın möhkəmləndirilməsi, habelə qiymətli kağızlar bazarında insan kapitalının inkişafı üçün zəruri imkanlar yaradılmışdır. Bununla belə, ölkədə fəaliyyət göstərən açıq səhmdar cəmiyyətlərinin korporativ idarəetmə standartlarının zəif inkişaf etməsi, şəffaflığın aşağı olması kapitalın qiymətli kağızlar bazarı vasitəsilə cəlb edilməsini məhdudlaşdırmışdır. 2015-ci ilin sonuna səhm və borc qiymətli kağızlar bazarında əməliyyatların həcmi müvafiq olaraq 657 milyon manat və 3550 milyon manat təşkil etmişdir (şəkil 8). Borc qiymətli kağızlar bazarında əməliyyatların əhəmiyyətli hissəsi korporativ qiymətli kağızlarla aparılmışdır.

Maliyyə xidmətləri istehlakçılarının hüquqlarının effektiv müdafiəsi mexanizmlərinin formalaşdırılması və əhalinin maarifləndirilməsi istiqamətində işlər görülmüş, maliyyə savadlılığının artırılması məqsədilə müasir intellektual vasitələrdən istifadə edilmişdir.

Ölkədə yoxsulluq səviyyəsinin azalmasına, qeyri-neft sektoru üzrə investisiya qoyuluşlarının diversifikasiyasına baxmayaraq maliyyə inklüzivliyinin səviyyəsi aşağı olaraq qalmaqdadır.

Bütövlükdə, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının məlumatına əsasən, 2015-ci ilin sonuna ölkədə 43 bank, 27 sığorta təşkilatı, 48 bank olmayan kredit təşkilatı, 109 kredit ittifaqı və 5 investisiya şirkəti fəaliyyət göstərmişdir. Kredit təşkilatları maliyyə sistemində dominant mövqeyə malikdir. Bankların və bank olmayan kredit təşkilatlarının maliyyə sisteminin cəmi aktivlərində payı 2015-ci ildə müvafiq olaraq 88 faiz və 9,7 faiz, sığorta şirkətlərinin cəmi aktivlərdə payı isə 2,3 faiz təşkil etmişdir.

3.2. Maliyyə xidmətləri sektorunun GZİT təhlili

Güclü tərəflər	Zəif tərəflər
<ul style="list-style-type: none"> • Maliyyə bazarlarının tənzimlənməsi və nəzarəti üzrə vahid rəqulyatorun olması; • maliyyə bazarı və institutlarının formalaşması; • əsas maliyyə infrastrukturunu elementlərinin yaranması; • risklərin idarə edilməsi üzrə baza elementlərin mövcud olması; • qiymətli kağızlar bazarlarında müasir platforma. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bank sisteminin kapital mövqeyinin kövrək olması; • bankların kredit risklərinin yüksək olması; • qeyri-işlək aktivlərin tənzimlənməsi və satışı üzrə hüquqi mexanizmlərin olmaması; • banklarda bazar risklərinin idarə edilməsi üçün hedcinq alətlərinin olmaması; • bankların sağlamlaşdırılması və restrukturizasiyası üzrə effektiv alətlərin olmaması; • maliyyə xidmətləri sektorunda korporativ idarəetmənin zəif olması; • kreditorların hüquqlarının işlək müdafiəsi mexanizmlərinin olmaması, girov münasibətlərinin təşkilati-hüquqi mexanizmlərindəki zəifliklər; • maliyyə xidmətlərinin əlçatanlığının zəif olması; • qeyri-bank maliyyə segmentinin zəif inkişafı; • maliyyə savadlılığının aşağı olması.
İmkanlar	Təhlükələr
<ul style="list-style-type: none"> • Maliyyə sektorunda islahatların hökumətin prioritetləri arasında olması; • əmanətlərin tam sığortalanması; • strateji valyuta ehtiyatlarının həcmnin yüksək olması; • inkişaf etmiş telekommunikasiya infrastrukturunun və geniş xidmət şəbəkəsinin olması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Neft qiymətlərində volatilliyin davam etməsi; • işgüzar aktivliyin bərpa olunmaması; • aktivlərin keyfiyyətinin pisləşməsi; • bankların restrukturizasiya proqramının tamamlanmaması; • bankların məruz qaldığı risklərin bütövlükdə maliyyə bazarlarında volatilliyə səbəb olması; • ticarət tərəfdaşlarında iqtisadi fəallığın zəifləməsi.

4. STRATEJİ BAXIŞ

4.1. 2020-ci ilədək strateji baxış

2020-ci ilədək Azərbaycanın maliyyə sektorunun inkişafı üzrə strateji baxış daxili və xarici şoklara qarşı dayanıqlı, risk idarəetməsi proseslərinə dərinlən fokuslanmış, effektiv tənzimləmə və güclü infrastruktur elementləri ilə əhatə olunmuş, inkişaf potensialı maliyyə sistemi formalaşdırmaqdır.

Strateji baxışın şərhı

Ötən dövr ərzində maliyyə sistemi üzrə ilkin quruculuq işlərinin başa çatması, sistemin inkişafı istiqamətində aparılmış islahatlar, yaranmış kadr potensialı maliyyə sisteminin yeni inkişaf mərhələsinə keçidinə zəmin yaratmışdır.

2020-ci ilədək olan dövrdə maliyyə institutları, xüsusən də banklar sağlamlaşdırılacaq, maliyyə institutlarının likvidlik və kapitallaşma problemləri həll ediləcək, qeyri-ışlək aktivlərin restrukturizasiyası üzrə tədbirlər həyata keçiriləcəkdir. Emitentlərin və investorların qiymətli kağızlar bazarında iştirakı üçün zəruri şərait yaradılacaq, infrastruktur genişləndiriləcək və təşviqədi tədbirlər müəyyənləşdiriləcəkdir. Maliyyə institutlarının effektiv fəaliyyəti üçün kredit büroları kimi yeni infrastruktur elementləri yaradılacaq, hüquqi çərçivə təkmilləşdiriləcəkdir. Maliyyə sistemi daha mütərəqqi risklərin idarə edilməsi proseslərinə istiqamətləndiriləcək, maliyyə xidmətlərində və hesabatlılıqda şəffaflyq artırılacaq, müştəriyönümlü xidmətlər və rəqəmsallaşmanı dəstəkləyən nəzarət mexanizmi formalaşdırılacaqdır. Eyni zamanda, maliyyə xidmətləri sahəsində təhsil səviyyəsi, istehlakçıların maliyyə savadlılyğı və hüquqlarının qorunması mexanizmi təkmilləşdiriləcəkdir.

4.2. 2025-ci ilədək olan dövr üçün uzunmüddətli baxış

Maliyyə xidmətləri üzrə 2025-ci ilədək olan dövr üçün uzunmüddətli baxış səmərəli tənzimləmə və qanunvericilik çərçivəsi ilə dəstəklənən, bütün müştəri qruplarını genişçəşidli maliyyə xidmətləri ilə təmin edən dayanıqlı, sağlam və tarazlaşmış maliyyə sistemi formalaşdırmaqdır.

Uzunmüddətli baxışın şərhı

2016-2020-ci illərdə likvidlik və kapitallaşma problemlərinin həll edilməsi, hüquqi və tənzimləmə çərçivəsinin təkmilləşdirilməsi 2025-ci ilədək olan dövrdə maliyyə sisteminin inkişafı üzrə yeni hədəfləri müəyyənləşdirməyə şərait yaradacaqdır. Bu dövrdə sağlam banklara, tam funksional maliyyə bazarlarına, Bazel III standartlarına uyğunlaşdırılmış risk idarəetməsinə, daha səmərəli və rəqəmsallaşdırılmış proseslərə və yüksəkkeyfiyyətli işçi heyətə malik olan maliyyə sisteminin qurulması nəzərdə tutulur.

2025-ci ilədək maliyyə xidmətləri sektoru güclü və diversifikasiya olunmuş maliyyə institutlarından təşkil olunacaq, davamlı artım və mənfəətlilik nümayiş etdirəcəkdir. Eyni zamanda, bank sektorunda konsolidasiya prosesinin sürətlənməsi, bankların maliyyə nəticələri arasında fərqlərin azalması müşahidə ediləcəkdir. Nəticədə banklar böyüyəcək, xidmət portfeli diversifikasiya olunacaq və bank olmayan yeni maliyyə institutları yaranacaqdır. Bank olmayan yeni maliyyə institutlarının təqdim edəcəyi əlavə kredit məhsulları istehlak kreditlərinə alternativ çıxış imkanları yaradacaq və sektorda rəqəbəti gücləndirəcəkdir. Korporativ müştərilər üçün də yeni kredit növləri təklif ediləcəkdir.

2025-ci ilədək Azərbaycanda səhm və istiqraz bazarları artıq səmərəli fəaliyyət mərhələsinə çatacaqdır. Ölkədə fəaliyyət göstərən iri şirkətlərin əhəmiyyətli hissəsi listingə daxil olacaq, yerli və xarici investorlar bu şirkətlərin emissiya etdiyi qiymətli kağızların böyük hissəsi ilə aktiv ticarət əməliyyatları aparacaqdır. Şəffaflığın artması və texniki infrastrukturun təkmilləşməsi nəticəsində əməliyyatların aparılması asanlaşacaqdır. Şəffaf mühit investorlara riskləri və gözlənilən gəlirləri daha yaxşı qiymətləndirmək və əsaslandırılmış qərarlar vermək imkanı yaradacaqdır. Bu da səhm və istiqraz bazarlarında müxtəlifprofilli yerli və xarici investorların ticarət aparması ilə nəticələnəcəkdir.

Eyni zamanda, kredit bürosu infrastrukturun təkmilləşdirilməsini və maliyyə institutlarının kredit məlumatları sistemində daha sıx inteqrasiyasını təmin etmək məqsədilə informasiya texnologiyaları sahəsində yeniliklərdən istifadə edəcəkdir. Bu da kredit təşkilatlarının sorğularının daha çevik və az xərcə cavablandırılmasına imkan yaradacaqdır.

2025-ci ilədək bank sektoru Bazel III standartlarının tələblərinə tam uyğunlaşacaqdır. Kredit risklərini qiymətləndirmə mexanizmlərinin, skoring modellərinin, korporativ idarəetmə strukturunun və risklərin idarə edilməsi proseslərinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması maliyyə institutlarında risklərin idarə edilməsi bacarıqlarını artıracaqdır. Bazel III standartlarına uyğunlaşma və yüksəkkeyfiyyətli məlumatlar təklif edən kredit bürosunun mövcud olması maliyyə institutlarına qeyri-ışlək və gecikdirilmiş kreditlər üzrə potensial itkiləri qabaqcadan qiymətləndirməyə, anderrayting və monitoring sistemlərini təkmilləşdirməyə imkan verəcəkdir. Nəticədə, sağlam kredit portfelinin həcmi xeyli artacaq və qeyri-ışlək kreditlərin (QİK) xüsusi çəkisi azalacaqdır.

Maliyyə institutları səmərəliliyin artırılmasını və rəqəmsallaşmanı 2025-ci ilədək olan dövrdə də davam etdirəcəklər. Bu dövrdə tənzimləmədə dəyişikliklər və texnoloji inkişaf nəticəsində banklar proses və əməliyyatlarını daha çox rəqəmsallaşdıracaqlar. Yüksək nəticə əldə edilməsi, sərf olunan vaxtın və əməyin optimallaşdırılması məqsədilə bir sıra funksiyalar vahid struktur bölmədə cəmləşəcək və bank əməliyyatlarının 90 faizindən çoxu alternativ xidmət kanalları vasitəsilə aparılacaqdır. Filiallar əlavə dəyər yaratmaqla, yeni və daha dərin müştəri münasibətləri quracaqlar.

2025-ci il və ondan sonrakı dövr üzrə nəzərdə tutulmuş hədəflərə nail olmaq üçün ali təhsil müəssisələri, özəl təlim mərkəzləri, tənzimləyici qurumlar və bazar iştirakçıları vasitəsilə yüksək bilik və bacarıqlara malik mütəxəssislər yetişdiriləcəkdir. Bu mütəxəssislərin fəaliyyəti qiymətləndiriləcək və müvafiq təlim-tədris mərkəzlərinin proqramlarında lazımi dəyişikliklər ediləcəkdir. Təlim-tədris proqramlarında iştirak edənlərin sayının artması nəticəsində maliyyə sistemində bilik və bacarıqlar xeyli yüksələcəkdir. Eyni zamanda, müxtəlif sertifikatlaşdırma proqramları vasitəsilə sektor üçün ənənəvi və təkrarlanan əməliyyatların standartlaşması stimullaşdırılacaqdır. Bu təlim-tədris mərkəzləri maliyyə sektorunda rəqəmsallaşma ilə bağlı son meyilləri nəzərə almaqla, iştirakçıların texnoloji biliklərinin artırılmasını təmin edəcəkdir.

4.3. 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxış

2025-ci ildən sonrakı dövrlə bağlı müəyyən edilmiş hədəf baxış xarici investorlar üçün cəlbedici və regional səviyyədə rəqabətqabiliyyətli maliyyə sektoru formalaşdırmaqdır.

Hədəf baxışın şərh

2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxışda müəyyən edilmiş məqsədlərə çatmaq üçün yüksək əməliyyat effektivliyinə malik və mənfəətlə fəaliyyət göstərən və əməliyyatları əsasən rəqəmsallaşmış bank sistemi formalaşdırılacaq, investisiya

məhsulları daxil olmaqla, daha innovativ müştərini nəzərdə tutan bank məhsulları təklif ediləcəkdir. Bunun nəticəsində Azərbaycan maliyyə sektorunun inkişaf etdirilməsi üzrə qabaqcıl nümunə kimi beynəlxalq səviyyədə tanınacaq, həmçinin xarici investorları cəlb edəcəkdir.

Bank əməliyyatları, məhsulları və risk idarəetməsi üzrə sektoral inkişafı təmin etmək üçün 2025-ci ilədək olan dövrdə başlanmış prioritetlərin davamı olaraq, 2025-ci ildən sonrakı dövrdə bank sektorunun rəqəmsallaşdırılması tamamlanacaqdır. Yüksək rəqabət mühitində müştərilərin əksəriyyəti öz əməliyyatlarını mobil rabitə və internet vasitəsilə həyata keçirəcəkdir. Satış və xidmət prosesləri tamamilə rəqəmsallaşdırılaraq, mobil rabitə və internet vasitəsilə müştərilərə əlçatan olacaqdır. Bu dövrdə rəqəmsal bank xidmətlərinin geniş yayılması, onların sosial şəbəkə və real vaxt rejimində (onlayn) ticarət kimi bir sıra digər platformalara inteqrasiyası nəzərdə tutulur. Bu inteqrasiya, həmçinin rəqəmsal ödəniş sistemləri və mobil tətbiqlərin geniş istifadəsi ilə dəstəklənəcəkdir. Bundan əlavə, rəqəmsallaşma geniş məlumat bazası vasitəsilə bankdaxili əməliyyatları da optimallaşdıracaqdır. Banklar məlumat bazalarının yaradılmasına investisiya edərək müştəri barədə daha dolğun məlumatlara malik olacaqlar ki, bu məlumatlar da hədəflənmiş marketing siyasəti qurmağa, həmçinin kredit risklərini və uzunmüddətli defolt ehtimalını daha dəqiq qiymətləndirməyə imkan verəcəkdir.

Fərdi və korporativ müştərilərə təklif edilən məhsul çeşidi genişləndiriləcəkdir. Pərakəndə bankçılıq ənənəvi müddətli depozit modelindən daha mürəkkəb məhsul və peşəkar portfel idarəetməsinə transformasiya olunacaqdır. Bununla bərabər, ipoteka kreditləri, Avropa ölkələrində olduğu kimi, davamlı artacaq və kredit portfelinin əhəmiyyətli hissəsini təşkil edəcəkdir. Korporativ müştərilərə, xüsusilə mikro, kiçik və orta sahibkarlara daha təkmil məhsullar, o cümlədən mürəkkəb kreditlər təklif ediləcəkdir. Kredite müraciət, kredit riskinin qiymətləndirilməsi və anderraytin qın rəqəmsallaşması hesabına kreditlərin verilməsi prosesi sadələşəcəkdir. Beləliklə, banklar korporativ müştərilərin artan tələbatını çevik və effektiv qaydada qarşılayacaqlar.

Maliyyə bazarlarında şəffaflığın artması və sektorun tam formalaşması nəticəsində uzunmüddətli perspektivdə maliyyə xidmətləri sektoruna daha çox xarici investor cəlb ediləcəkdir. Maliyyə sektoruna xarici investisiyaları, əsasən, xarici banklar yatıracaqdır. Maliyyə sektoru və ölkə iqtisadiyyatı xarici bankların investisiyaları ilə yanaşı, qlobal "nou-hau", xüsusən də məlumatların emalı, təkmil risk idarəetməsi və məhsul çeşidi sahəsində qabaqcıl təcrübələrdən faydalanacaqdır.

Əlverişli coğrafi mövqeyini nəzərə alaraq, 2025-ci ildən sonrakı dövrdə Azərbaycanı regionun maliyyə mərkəzinə çevirəcək strategiyanın mümkünlüyü qiymətləndirilə bilər. Bu istiqamətdə qonşu ölkələrlə valyuta əməliyyatlarının həcmnin artırılması üçün texniki infrastruktur və tənzimləmə çərçivəsinin inkişafı perspektivlərinə baxılacaqdır (əgər uğurlu olarsa, bu təcrübə anderraytin qın və regional istiqraz buraxılışlarının satışına da şamil oluna bilər).

2025-ci ilədək bankların xidmət səviyyəsi qabaqcıl beynəlxalq standartlara tam uyğunlaşacaqdır. Beləliklə, maliyyə xidmətləri sektoru regional miqyasda daha rəqabətqabiliyyətli səviyyəyə yüksələcək və qonşu maliyyə bazarları üçün qabaqcıl nümunəyə çevriləcəkdir.

5. HƏDƏF İNDİKATORLARI

Maliyyə xidmətləri sektorunda prioritetlərin həyata keçirilməsi nəticəsində:

- 2020-ci ildə real ÜDM-in 750 milyon manat dəyərində artacağı;
- maliyyə xidmətləri sektorunda 1600 iş yerinin yaradılacağı proqnozlaşdırılır.

Maliyyə xidmətlərinin inkişafı ilə bağlı nəzərdə tutulan tədbirlər üzrə 2020-ci il üçün aşağıdakı əsas hədəf indikatorları müəyyən edilmişdir:

- bank sektorunun gəlirliliyinin 2015-ci ilə nəzərən 7 faiz artması;
- 2020-ci ilədək fond birjasında listingə mühüm sektorlardan əlavə 5 şirkətin çıxması;
- maliyyə dərinliyinin (kreditlərin qeyri-neft ÜDM-ə nisbətinin) 60 faiz təşkil etməsi;
- qeyri-işlək kredit əmsalının 8 faizədək azaldılması;
- sığorta penetrasiyasının (sığorta haqlarının qeyri-neft ÜDM-ə nisbətinin) 1,4 faizə çatması.

6. STRATEJİ MƏQSƏDLƏR

- Maliyyə sisteminin daxili və xarici şoklara qarşı dayanıqlılığını artırmaq;
- risk idarəetməsi proseslərinin keyfiyyətini artırmaq və tənzimləmə çərçivəsini təkmilləşdirmək;
- maliyyə sisteminin infrastrukturunu gücləndirmək;
- maliyyə sisteminin inkişaf potensialını artırmaq.

7. STRATEJİ HƏDƏFLƏR

7.1. Strateji hədəf 1. Dinamik və sağlam institutlardan ibarət maliyyə sisteminin formalaşdırılması

Azərbaycanın bank sistemi ənənəvi bank məhsullarının geniş çeşidini təklif edən pərakəndə və korporativ banklardan ibarətdir. Korporativ banklar, əsasən, dövlət təşkilatlarına və iri özəl müəssisələrə, pərakəndə banklar isə geniş əhali segmentinə xidmət edir. Mikro, kiçik və orta sahibkarlıq müəssisələrinin maliyyələşməsi üzrə ixtisaslaşmış institutların sayı məhduddur.

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının məlumatına əsasən, 2005–2014-cü illərdə bank sisteminin aktivlərinin həcmi və gəlirliliyi illik təxminən 30 faiz olmaqla, yüksək artım tempi nümayiş etdirmişdir. Bununla belə, 2015-ci ildən etibarən xarici iqtisadi şoklar və milli valyutanın devalvasiyası sektorun risk həssaslığını artırmış və maliyyə göstəricilərinin pisləşməsinə səbəb olmuşdur. Ayrı-ayrı bankların xarici şoklara qarşı dayanıqlılığı qeyri-bərabər olmuşdur. Sağlam risk idarəetməsi prinsiplərini tətbiq edən və yüksək kapital buferinə malik banklar daha yüksək dayanıqlılıq nümayiş etdirmişdir. Bir sıra bankların maliyyə dayanıqlılığının pozulması yalnız ölkə və dünya iqtisadiyyatında baş verən proseslərdən qaynaqlanmamışdır. Son 10-15 il ərzində bəzi bankların dayanıqlı və uzunmüddətli hədəflərə fokuslanmış biznes modelinin və strategiyasının olmaması, dayanıqsız artım modelləri və bəsit risk idarəetməsindən yaranan zəifliklər bank sistemindəki problemlərin əsas katalizatorlarındanıdır. Bu institusional boşluqlar səbəbindən banklar yeni iqtisadi konyunktura və bazar şərtlərinə uyğunlaşmaqda, biznes modellərini çevik transformasiya etməkdə və yeni gəlir mənbələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkmişlər.

7.1.1. Prioritet 1.1. Bank sisteminin kapitallaşması və likvidliyinin təmin edilməsi

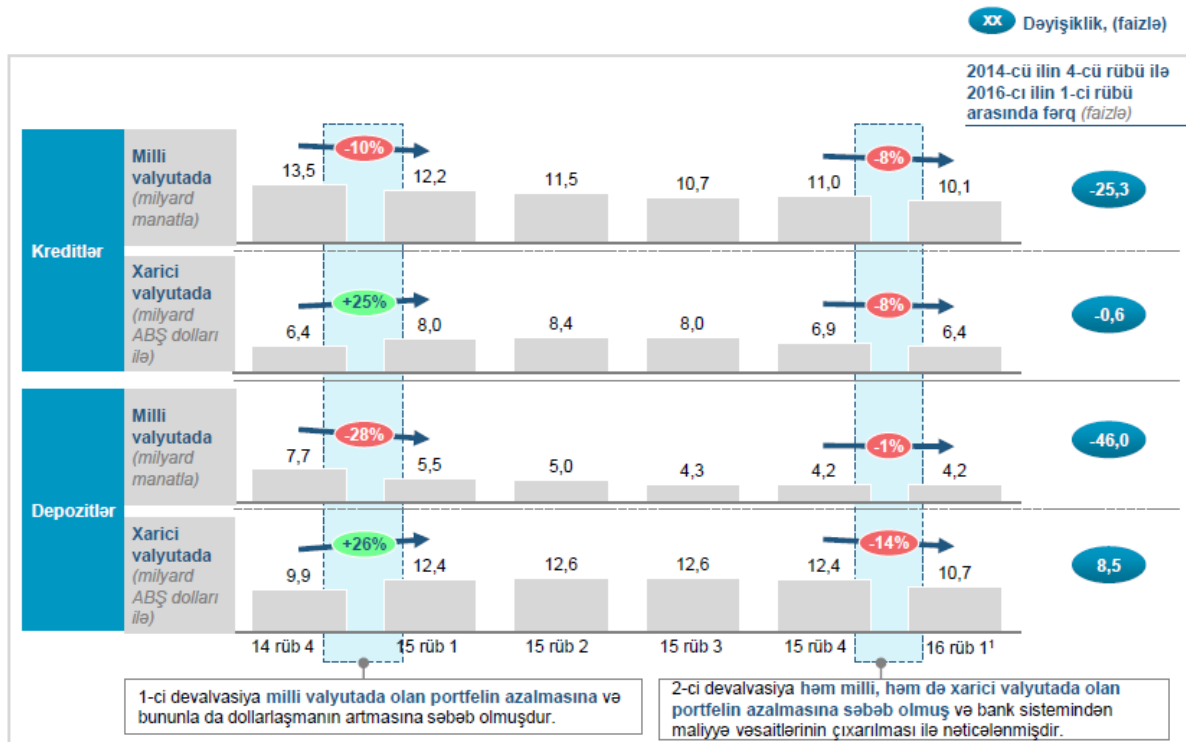
Əsaslandırma

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının məlumatına əsasən 2015-ci ildə bank sektorunun mənfəətliliyi mənfəi zonada olmuş, kapital adekvatlığı əmsalı 20 faiz azalmış, sağlam və risklərə həssas banklar arasında təzad daha da artmışdır. Bank sisteminin uzunmüddətli funksionallığına potensial təhlükə yaradan yeni problemlər yaranmışdır (iqtisadiyyatın dollarlaşması, maliyyə institutlarının kapital mövqelərinə təzyiq, iqtisadi artım tempinin aşağı düşməsi və kredit portfelinin keyfiyyətinin pisləşməsi).

Birinci devalvasiyadan sonra depozit və kredit portfelinin dollarlaşması milli valyutaya inamın azalmasını göstərirdi halda, ikinci devalvasiyadan sonra maliyyə vəsaitlərinin bank sistemindən kənarlaşması sektorun sağlamlığına dair narahatlığı əks etdirir (şəkil 2). Belə vəziyyətdə "Əmanətlərin tam sığortalıması haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2016-cı il 19 yanvar tarixli Qanununun qəbul edilməsi əhəlinin bank sektoruna olan inamının yüksəldilməsinə xidmət etmişdir. Belə ki, yeni Qanuna əsasən, Əmanətlərin Sığortalıması Fondunun Himayəçilik Şurası tərəfindən əmanətlər üzrə müəyyən edilmiş illik faiz dərəcəsi həddində olan bütün qorunan əmanətlər, məbləğindən asılı olmayaraq, 3 il müddətinə tam sığortalı olmuşdur. Eyni zamanda, əmanətlərin cəlb edilməsini artırmaq üçün 2016-cı il fevral ayının 1-dən etibarən fiziki şəxslərin əmanətləri üzrə ödənilən illik faiz gəlirləri 3 il müddətində vergidən azad edilmişdir. Bundan başqa, maliyyə sektorunun dayanıqlılığını təmin etmək və bu sahədə nəzarət mexanizmlərini təkmilləşdirmək

məqsədlə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 fevral tarixli 760 nömrəli Fərmanı ilə Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası yaradılmışdır.

Şəkil 2. Depozitlərin və kreditlərin həcmi

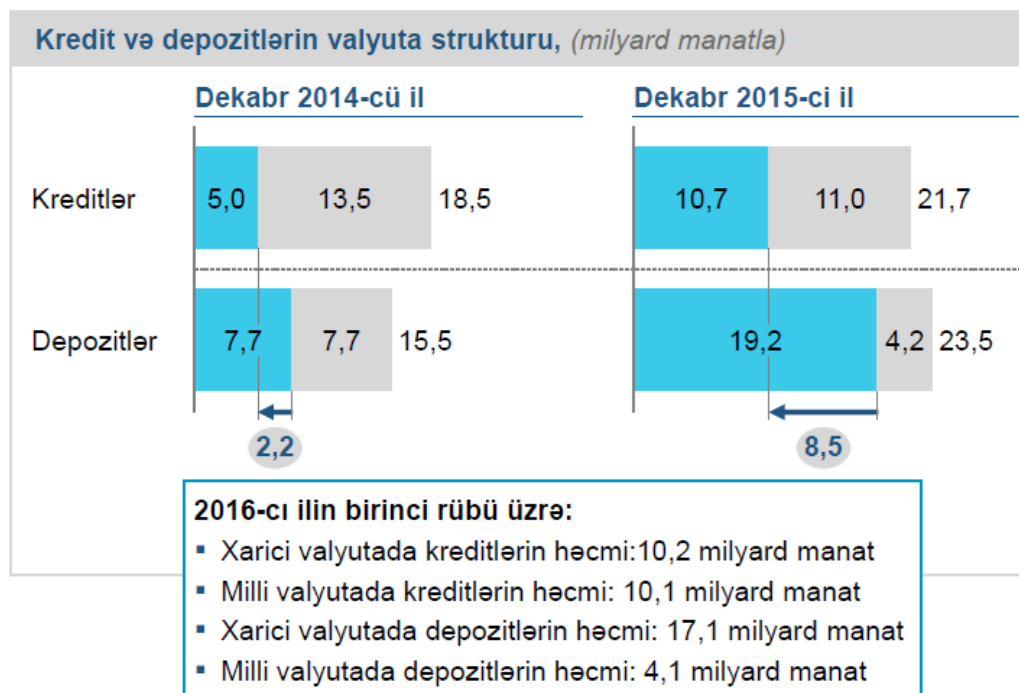

1. 2016-cı ilin fevral ayına olan göstəricilər

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı

2015-ci ilin sonuna əvvəlki illə müqayisədə kreditlərdə dollarlaşma 27 faizdən 50 faizə, depozitlərdə isə 50 faizdən 80 faizə yüksəlmişdir (şəkil 3).

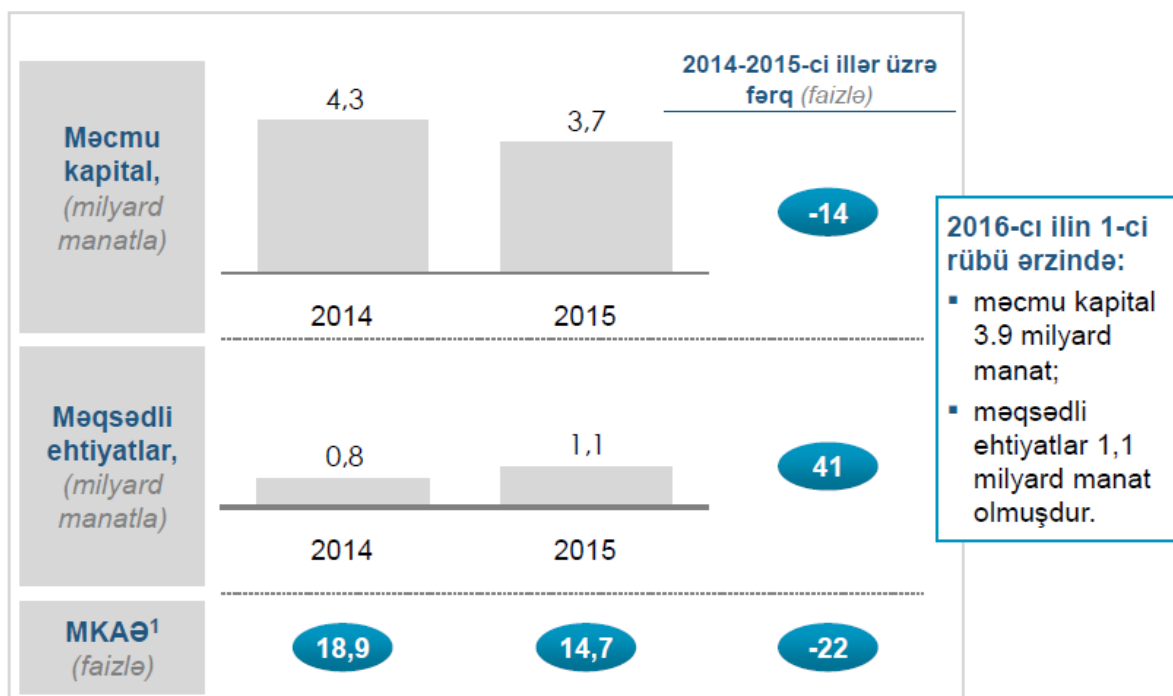
Şəkil 3. Depozit və kreditlərin dollarlaşması

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı

İl ərzində baş vermiş neqativ proseslər bankların kapital mövqeyinə təzyiqləri artırmışdır. Dinamik iqtisadi artım dövründə banklar üçün minimum kapital tələbinin beş dəfə artırılaraq 50 milyon manata çatdırılması müəyyən maliyyə yastığı formalaşdırsa da, baş vermiş daxili və xarici şokların neytrallaşdırılması üçün yetərli olmamışdır. 2014-cü ildə sektor üzrə xalis mənfəət 381 milyon manat olduğu halda, banklar 2015-ci ili 351 milyon manat məbləğində zərərlə başa vurmuşdur. Bank sektorunda məcmu kapitalın adekvatlıq əmsalı 18,9 faizdən 14,7 faizədək azalmışdır (şəkil 4).

Şəkil 4. Məcmu kapital və məqsədli ehtiyatlar

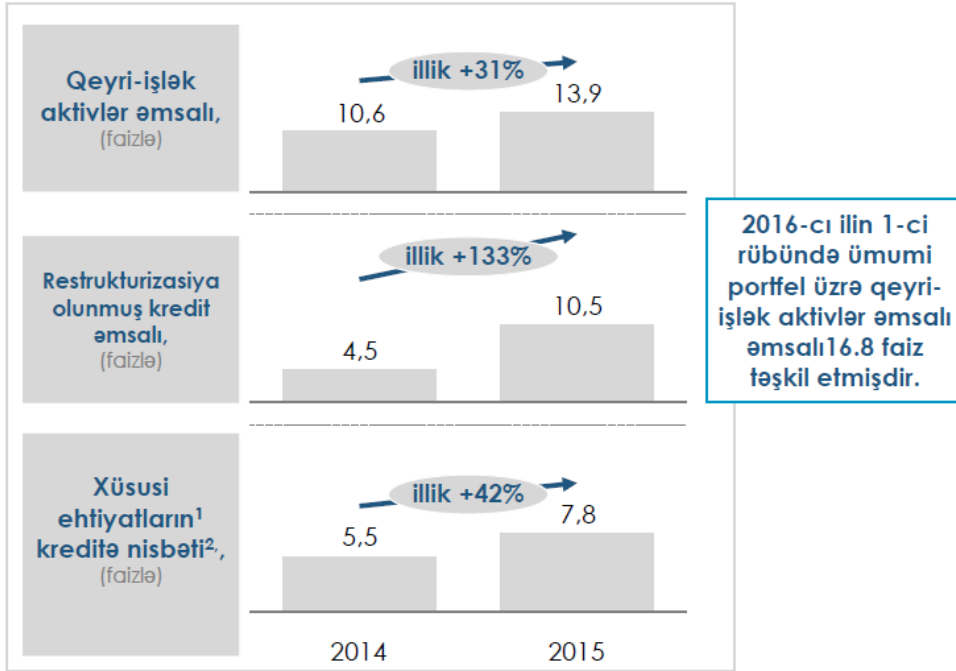
1. Sektor üzrə kredit çəkili orta MKAƏ-dən (məcmu kapitalın adekvatlıq əmsalı) istifadə olunmuşdur

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası

Bank sisteminin aktivlərinin artım tempinin zəifləməsi potensial borcalanların kredit tələbinin və bankların kredit təklifinin azalması ilə əlaqədar olmuşdur.

Milli valyutanın ucuzlaşması borcalanların xarici valyutada kreditləri üzrə ödəmə qabiliyyətinə təsir etmiş və bankların kredit portfelinin keyfiyyətinin pisləşməsinə səbəb olmuşdur. 2015-ci ildə ümumi portfeldə qeyri-ışlək və restrukturizasiya olunmuş kreditlərin xüsusi çəkisi əvvəlki ilə nəzərən, müvafiq olaraq, 30 faiz və 130 faiz yüksəlmiş, habelə xüsusi ehtiyatların ümumi portfeldə payı 40 faiz artmışdır (şəkil 5).

Şəkil 5. Devalvasiyadan sonra portfelin geri ödəniş qabiliyyəti

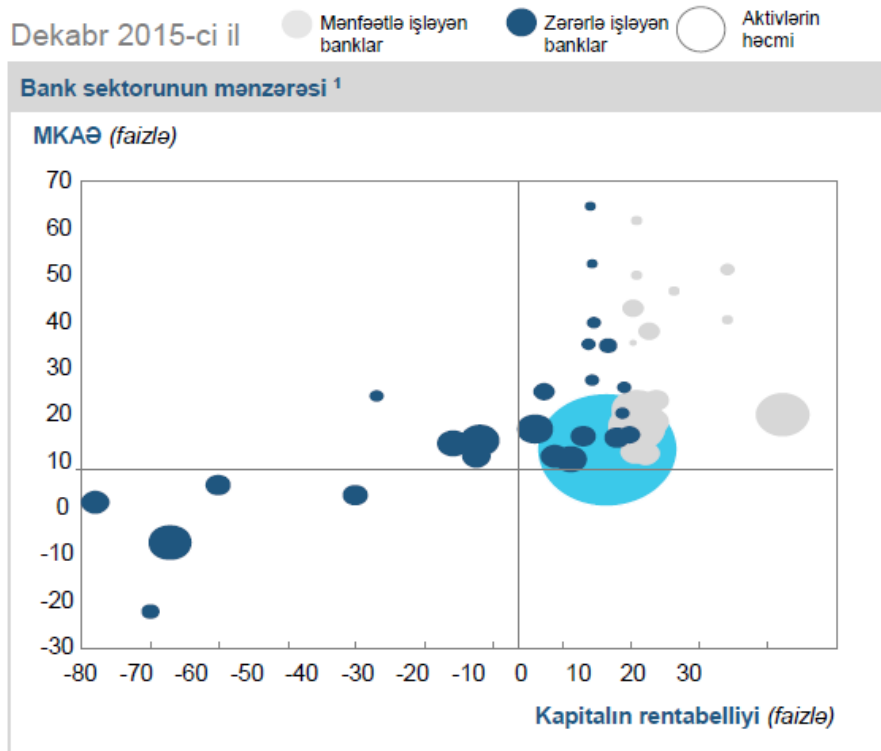

1. *Adi və məqsədli ehtiyatlar*
2. *Azərbaycan Beynəlxalq Bankı (ABB) istisna olmaqla*

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı

2015-ci ildən etibarən bankların ümumi mənfəətlilik və maliyyə dayanıqlılığı göstəriciləri pisləşmiş, dayanıqlı və dayanıqsız bankların göstəriciləri arasındakı fərq dərinləşmişdir (şəkil 6).

Şəkil 6. 2015-ci ildə sağlam və zəif banklar arasında fərq

1. *Bəzi banklar qrafikdə dəqiq göstərilməmişdir*

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.1.1: Bank sektorunun hərtərəfli diaqnostikasının aparılması

MBNP bankların maliyyə dayanıqlılığını hərtərəfli qiymətləndirəcəkdir. Hər bir bankın likvidlik, kapital və valyuta mövqeyi, aktivlərinin keyfiyyətinin diaqnostikası aparılacaq, habelə ümumi bank sektorunun likvidlik mövqeyi və kreditləşmə imkanları müəyyən ediləcəkdir. Qiymətləndirmə əsasında hər bir bankın klasteri (sistem əhəmiyyətli banklar, dayanıqlı banklar, qismən dayanıqlı banklar və dayanıqlı olmayan banklar) müəyyən ediləcəkdir (bu sahədə fəaliyyətin icrasına artıq başlanılmışdır və gələcəkdə dərinləşdirilmiş qiymətləndirmələr aparılacaqdır).

Tədbir 1.1.2: Problemlə bankların kapitallaşdırılması üzrə tədbirlər planının hazırlanması

MBNP hər bir bank üzrə tədbirlər planı müəyyən ediləcəkdir. Plan müəyyən edilərkən potensial kapital mənbələri, qeyri-ışlək aktivlərin sağlamlaşdırılması, bankların konsolidasiyası və s. imkanlar təhlil ediləcəkdir. Tədbirlər planında bank və onun səhmdarlarının, dövlət təşkilatlarının və digər əlaqəli tərəflərin vəzifələri müəyyən ediləcəkdir (tədbirin icrasına başlanılmışdır).

Tədbir 1.1.3: Planın icrası və monitorinqin aparılması

MBNP hər bir bank üzrə tədbirlər planının icrasına və nəzərdə tutulan işlərin vaxtında yerinə yetirilməsinə nəzarət məqsədilə monitorinq sistemi müəyyən ediləcəkdir.

Tədbir 1.1.4: Problemlə bankların restrukturizasiyası üzrə institusional və hüquqi mexanizmlərin yaradılması

MBNP aidiyyəti qurumlarla birlikdə problemlə bankların minimum itkilərlə sağlamlaşdırılması və yaxud sistemdən kənarlaşdırılması üzrə kompleks institusional və hüquqi mexanizmlərə dair təkliflər hazırlayacaqdır. Bu məqsədlə "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2004-cü il 16 yanvar tarixli Qanununda ediləcək dəyişikliklərin layihəsi hazırlanacaq və aidiyyəti qaydada təqdim olunacaqdır.

Tədbir 1.1.5: Kapital dayanıqlılığı bərpa olunmayan bankların restrukturizasiyası

MBNP digər aidiyyəti dövlət qurumları ilə əlaqələndirilmiş şəkildə kapital dayanıqlılığı bərpa olunmayan bankların restrukturizasiyasını (bankın satılması, aktivlərin və öhdəliklərin tam və ya qismən ötürülməsi, körpü bankın yaradılması və s. vasitələrlə) həyata keçirəcəkdir.

Tədbir 1.1.6: Əmanətlərin sığortalanması mexanizminin təkmilləşdirilməsi

Əmanətlərin sığortalanması sisteminin qabaqcıl beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla təkmilləşdirilməsi üzrə işlər davam etdiriləcəkdir. Əmanətlərin Sığortalanması Fondunun kapitallaşdırılması üçün müxtəlif maliyyə mexanizmləri nəzərdən keçiriləcək, habelə diferensial təqvim haqlarının tətbiqi istiqamətində işlər görülməkdədir.

Tədbir 1.1.7: Likvidliyin verilməsi alətlərinin genişləndirilməsi

MBNP, Mərkəzi Bank, Maliyyə Nazirliyi və digər aidiyyəti dövlət qurumları banklara kapital və uzunmüddətli likvidlik dəstəyinin göstərilməsi məqsədilə yeni alətlərin yaradılması istiqamətində tədbirlər həyata keçirəcəklər.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Kapitallaşma və likvidliklə bağlı nəzərdə tutulan strateji hədəflərə nail olmaq üçün tədbirlərin həyata keçirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Bu prioritetin həyata keçirilməsi bank sektorunun xalis gəlirlərinin artmasını şərtləndirəcəkdir ki, bununla da 2020-ci ildə real ÜDM-in 115 milyon manat birbaşa, 15 milyon manat dolayı olmaqla, ümumilikdə 130 milyon manat artacağı proqnozlaşdırılır. Məşğulluğa ölçülə bilən birbaşa təsir müəyyən edilməmişdir.

Bank sektorunun gəlirliliyinin 2015-ci ilə nəzərən 7 faiz artması əsas hədəf indikatoru kimi müəyyənləşdirilmişdir.

Tələb olunan investisiya

Bank sistemində kapitallaşma və likvidlik problemlərini həll etmək məqsədilə müəyyən həcmdə maliyyə resursları ayrılmalıdır. Lakin bu vəsaitlərin məbləği daha çox problemlərin həlli məqsədilə qəbul edilmiş metodologiyadan asılıdır və bu prioritet çərçivəsində müəyyənləşdirilmiş vəzifələrdən biridir. Belə ki, hazırkı mərhələdə bununla əlaqədar investisiya və maliyyələşmə həcmi müəyyən edilməmişdir və Yol Xəritəsində müəyyən edilmiş tədbirlərin bir hissəsi kimi təfəssilatlı şəkildə araşdırılacaqdır.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə problemlə bankların restrukturizasiya tədbirlərinin tamamlanmaması, səhmdarların banklara əlavə kapital yerləşdirmək marağının, yaxud imkanlarının aşağı olması, bankların restrukturizasiyası üzrə institusional və hüquqi mexanizmlərin formalaşdırılmasında gecikmələrin, makroiqtisadi mühitdə neqativ meyillərin davam etməsi nəticəsində problemlə bankların sayının artması kimi amillər aid oluna bilər.

7.1.2. Prioritet 1.2. Qeyri-ışlək aktivlərin restrukturizasiya planının hazırlanması

Əsaslandırma

Milli valyutanın devalvasiyasından sonra banklarda qeyri-ışlək aktiv portfelinin həcmi artmışdır. Restrukturizasiya olunmuş kreditlərin dinamikası bankların kredit portfelinin keyfiyyətinin pisləşməsi tendensiyasının davam edəcəyini, qeyri-ışlək kreditlərin həcmində artacağını göstərir.

Kredit risklərinin ötürülməsi alətlərindən istifadə edilməməsi risklərin bankların balanslarında qalması ilə nəticələnir. Qeyri-ışlək aktivlərlə iş prosedurlarını düzgün təşkil etməyən banklar böyük itkilərlə üzləşir. Beynəlxalq təcrübədə qeyri-ışlək aktivlərin ixtisaslaşmış institutlara ötürülməsi aktivin bazar dəyərinin tam itirilmədən bərpasını təmin edir. Mövcud problemin həlli üçün qeyri-ışlək aktivlərin restrukturizasiyasına ehtiyac vardır.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.2.1: Qeyri-ışlək aktivlərin idarə edilməsi üzrə hüquqi mexanizmlərin yaradılması

MBNP, aidiyyəti qurumlarla birgə, qeyri-ışlək aktivlərin idarə edilməsi bazarının formalaşdırılması üçün qanunvericilik bazasının yaradılması üzrə tədbirlər həyata keçirəcəkdir. Qanunvericilik bazası yaradıldıqdan sonra aktivlərin idarə edilməsi institutlarının tənzimləmə çərçivəsi müəyyən ediləcəkdir. MBNP, Maliyyə Nazirliyi və digər aidiyyəti dövlət qurumları qeyri-ışlək aktivlərin satışını

stimullaşdırmaq üçün yeni mexanizmlərin, xüsusilə vergi güzəştlərinin tətbiqi imkanlarını qiymətləndirəcək və müvafiq tədbirləri həyata keçirəcəklər.

Tədbir 1.2.2: Restrukturizasiya planına daxil ediləcək qeyri-işlək aktivlər üzrə meyarların müəyyən edilməsi

MBNP restrukturizasiya planına daxil ediləcək qeyri-işlək aktivlər üçün meyarları müəyyən edəcəkdir. MBNP restrukturizasiyanın iqtisadi faydasını müəyyən etmək üçün qeyri-işlək aktiv portfelinin, habelə müxtəlif restrukturizasiya metodlarının gəlir-xərc təhlilini aparacaqdır. Restrukturizasiyanın hər bir bank üzrə fərdi qaydada aparılması, QİK-lərin mərkəzləşdirilmiş restrukturizasiya institutunda cəmləşməsi və s. yanaşmalar nəzərdən keçiriləcəkdir.

Tədbir 1.2.3: Restrukturizasiya strategiyasının müəyyən edilməsi

MBNP restrukturizasiya proqramının faydasını artırmaq üçün prosesin sürətli həyata keçirilməsini, həmçinin portfellə iş üzrə strategiyaların araşdırılmasını, müəyyənləşdirilməsini və seçimini təmin edəcəkdir.

Tədbir 1.2.4: Restrukturizasiya proqramının icrası və monitorinqinin aparılması

Strategiyalar əsasında MBNP tərəfindən yol xəritəsinin hazırlanması, monitorinq sisteminin formalaşdırılması və restrukturizasiya proqramının icrasına başlanılması təmin ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

MBNP tərəfindən qeyri-işlək aktivlər üçün restrukturizasiya planının aidiyyəti dövlət qurumları ilə əməkdaşlıq şəraitində hazırlanması dinamik və sağlam maliyyə xidmətləri sektorunun formalaşdırılması üçün əsas amildir. Bu prioritetin 2020-ci ildə real ÜDM-ə və məşğulluğa ölçülə bilən birbaşa təsiri gözlənilmir. Bu prioritetin gözlənilən dolayı təsiri 1.1 sayılı prioritetdə nəzərə alınmışdır.

Tələb olunan investisiya

Restrukturizasiya planı 1.1-ci prioritet ilə müəyyənləşdirilmiş problemləri həll edəcəkdir. Beləliklə, bu prioritet üçün tələb olunan investisiya məbləği ardıcıl qaydada nəzərdən keçirilməlidir.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə bankların qeyri-işlək aktivlərinin səviyyəsinin daha da artması, maliyyə hesabatlarında qeyri-işlək aktivlərin tam həcmdə tanınmaması, bankların qeyri-işlək aktivləri diskontlaşdırılmış qiymətlə satmaqda maraqlı olmaması, özəl investorların qeyri-işlək kreditlərin idarə edilməsinə marağının formalaşmaması, qeyri-işlək aktivlərin idarə edilməsi üzrə stimullaşdırıcı mexanizmlərin yetərli olmaması, restrukturizasiya planının həyata keçirilməsi üçün maliyyə mənbələrinin müəyyən edilməməsi kimi amillər aid edilə bilər.

7.1.3. Prioritet 1.3. Sığorta bazarının inkişafı

Əsaslandırma

Sığorta bazarının inkişafı qeyri-müəyyənliklərdən və risklərdən qorunmağa kömək etməklə, eləcə də daxili yığımın toplanması üçün investisiya kanalı təmin etməklə ölkə iqtisadiyyatının dayanıqlı inkişafına töhfə verir. Azərbaycanın sığorta bazarı son illərdə ümumi iqtisadi inkişaf fonunda stabil artım nümayiş etdirsə də,

onun maliyyə sektoruna və iqtisadiyyata təsiri minimum səviyyədədir. Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının məlumatına əsasən 2015-ci ilin sonuna sığorta sektorunun maliyyə dərinliyini ifadə edən sığorta haqlarının ÜDM-ə nisbəti cəmi 0,8 faiz təşkil etmişdir.

Sığorta haqlarının ÜDM-ə nisbətinin aşağı olmasının səbəblərindən biri sığorta şirkətlərinin müəyyən sektorlar və həmin sektorlar ilə bağlı risklər haqqında tam məlumatlı olmamasıdır. Bu isə sığorta şirkətlərinin həmin qruplar üçün müxtəlif məhsul təklifləri hazırlamağa maraqlı olmamasına gətirib çıxarır. Məsələn, kənd təsərrüfatı üzrə sığorta ən mürəkkəb və çətin sığorta seqmenti olmaqla, risklərlə bağlı xüsusi biliklərin olmasını tələb edir.

Eyni zamanda, əksər sığorta şirkətləri yüksək riskləri olan və ya investisiya qoyuluşu aşağı səviyyədə olan müəyyən iqtisadi qrupların və ya sektorların sığorta tələblərini qarşılamaq üçün məhsulların hazırlanmasına çox da maraqlı deyillər. Məsələn, sığorta şirkətləri müflisləşmə səviyyəsi daha yüksək olduğu üçün kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri və aşağı gəlirə malik fərdi təsərrüfatlara münasibətdə ümumi risklərdən yayınmağa çalışırlar. Xüsusən də aşağı gəlirə malik fərdi təsərrüfatlar, kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri üçün sığorta məhsullarına maliyyə əlçatanlığının zəif olması bu qruplarda sığortalanma səviyyəsinin aşağı olmasının başqa bir səbəbi kimi qeyd edilə bilər. Bu mənada, mikrosığorta və müştərək sığortanı nümunə kimi göstərmək olar.

Sığorta bazarının genişlənməsi, əhəlinin sığorta təminatı almayan hissəsinin sığorta məhsulları ilə əhatə olunması, maliyyə xidmətlərinə çıxışın artırılması və iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinin dəstəklənməsi məqsədilə yeni sığorta məhsullarının yaradılmasına ehtiyac vardır.

Kənd təsərrüfatı sığortası. Maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının artırılmasının effektiv vasitələrindən biri kənd təsərrüfatı sahəsinə xas olan risklərin sığorta alətləri vasitəsilə azaldılmasıdır. Kənd təsərrüfatı sığortası bir tərəfdən hava şəraiti və qiymətlərin dəyişkənliyi səbəbindən fermerlərin məhsuldarlıq və mənfəətliliklə bağlı risklərini azaldır, digər tərəfdən isə kredit öhdəliklərinə xidmət imkanlarını artırmaqla sektorun kreditləşməsi potensialını yüksəldir.

Kənd təsərrüfatı risklərinin sığortası ən mürəkkəb sahələrdən biri olub sektor üzrə xüsusi bilik tələb edir. Bu səbəbdən sığorta şirkətləri bu seqmenti yüksək riskli fəaliyyət sahəsi olaraq dəyərləndirir və risk götürməkdən çəkinirlər. Bu sahə üzrə statistik və analitik məlumatların aşağı səviyyədə olması sektorun kreditləşməsini çətinləşdirir.

Azərbaycanın sığorta bazarının xüsusiyyətlərinə, kənd təsərrüfatı şəraitinə və dövlət siyasətinə uyğun olan kənd təsərrüfatı sığortası modelinin seçilməsi və tətbiqi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Kənd təsərrüfatı sığortası mexanizmi kifayət qədər böyük institut olduğundan, onun formalaşdırılması və yaradılması zamanı dövlətin kənd təsərrüfatı ilə bağlı strateji siyasəti, kənd təsərrüfatı infrastrukturunun əhəmiyyəti və s. amillər diqqətdə saxlanılmalıdır.

Mikrosığorta. Mikrosığorta bazarının inkişafı aşağı gəlirli ev təsərrüfatlarına daha az sığorta haqqı müqabilində sığortalanma imkanı yaradır. Qanunvericilikdə mikrosığorta mexanizminə dair müddəa nəzərdə tutulmamışdır və bu sığorta növü inkişaf etməmişdir.

Hərtərəfli normativ hüquqi çərçivə mikrosığorta bazarının inkişafı üçün vacib amildir. Bu zaman effektiv nəzarətin həyata keçirilməsi ilə yanaşı, mikrosığorta təklifinin formalaşdırılması və xidmətin effektiv şəkildə ev təsərrüfatlarına çatdırılması təşviq olunmalıdır.

Müştərək sığorta. Azərbaycanda fəaliyyət göstərən sığorta şirkətləri mövcud qanunvericiliyə əsasən “ənənəvi”, yeni kommersiya əsaslı sığorta fəaliyyətini həyata

keçirsə də, qeyri-kommersiya əsaslı müştərək sığorta məhsulu təklif etmirlər. Ənənəvi sığorta riskin ötürülməsinə, əməkdaşlıq sığortası isə risklərin bölüşdürülməsinə əsaslanan sığorta münasibətləri sistemidir. Azərbaycanda qeyri-kommersiya əsaslı əməkdaşlıq sığortasının formalaşdırılmasına ehtiyac vardır.

İcbari tibbi sığorta. Azərbaycanda bir çox ölkələrin səhiyyə sistemində geniş şəkildə tətbiq olunan icbari tibbi sığortanın reallaşdırılması üçün təşəbbüs göstərilir. İcbari tibbi sığortanın tətbiqi və idarəetmə sisteminin formalaşdırılması məqsədilə bir sıra normativ aktlar qəbul olunmuş, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi yaradılmışdır. Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 29 noyabr tarixli 1127 nömrəli Fərmanı ilə Mingəçevir şəhərinin və Yevlax rayonunun inzibati ərazilərində icbari tibbi sığortanın tətbiqinə dair pilot layihənin həyata keçirilməsi ilə bağlı müvafiq tapşırıqlar verilmişdir.

Çoxşaxəli proses olan icbari tibbi sığortanın təşkilati, hüquqi və iqtisadi əsaslarını müəyyən edən, subyektlər arasındakı münasibətləri tənzimləyən "Tibbi sığorta haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu 1999-cu il 28 oktyabr tarixindən qüvvədədir. 1999-cu ildən etibarən ötən müddət ərzində inkişaf etmiş ölkələrdə tətbiq olunan icbari tibbi sığorta modelləri təkmilləşdirilmiş, yeni yanaşmalar və konsepsiyalar ortaya qoyulmuşdur. Hazırda beynəlxalq təcrübədə özünü doğrultmuş icbari tibbi sığorta sistemlərində bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinə əsaslanan maliyyələşmə, sığorta haqlarının fondlarda cəmlənməsi və idarə olunması kimi uğurlu mexanizmlər tətbiq olunmaqdadır. Bu əsasda Azərbaycanın icbari tibbi sığorta modelinin qabaqcıl təcrübəyə malik ölkələrin modelinə uyğunlaşdırılması, həmçinin seçilmiş model əsasında "Tibbi sığorta haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun təkmilləşdirilməsi həyata keçirilə bilər.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.3.1: Müvafiq işçi qrupların yaradılması

MBNP sığorta sahəsi üzrə aidiyyəti qurumların iştirakı ilə işçi qruplar yaradacaqdır.

Tədbir 1.3.2: Cari vəziyyətin diaqnostikasının aparılması

İşçi qruplar tərəfindən cari vəziyyətin diaqnostikası aparılaraq, qabaqcıl beynəlxalq təcrübə araşdırılmaqla, hər bir sığorta sahəsi üzrə hüquqi, tənzimləyici və institusional çərçivənin formalaşdırılması istiqamətində görülməli işlər və hər bir sığorta sahəsi üçün əməliyyat modeli müəyyənləşdiriləcəkdir.

Tədbir 1.3.3: Məlumat sisteminin yaradılması

Sığorta sistemində məlumatların toplanması, məlumat sistemləri və mübadilə prosesləri maliyyə xidmətləri sektorunda bu sahə üzrə müvafiq təşəbbüslər kontekstində nəzərdən keçiriləcəkdir. Məsələn, müxtəlif risk amilləri nəzərə alınmaqla, kənd təsərrüfatı sığortası məhsulları üzrə qiymətlərin təyin olunması üçün məlumat sisteminin yaradılması nəzərdən keçiriləcəkdir.

Tədbir 1.3.4: Tədbirlər planının hazırlanması və icrasına başlanılması

Hər bir sığorta sahəsinin inkişafı üzrə tədbirlər planı hazırlanacaq və icrasına başlanılacaqdır. İşçi qrup müəyyən edilmiş təşəbbüslərə uyğun olaraq sektorun inkişaf səviyyəsini müntəzəm şəkildə qiymətləndirəcəkdir. Bundan əlavə, sığorta sektorunda əlavə sahələrə diqqət yetirilməsi imkanlarını, eləcə də sığorta siyasətindəki zəruri dəyişiklikləri davamlı şəkildə qiymətləndirəcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Yeni sığorta xidmətlərinin yaradılması maliyyə vasitəçiliyinin dərinləşməsinə və inklüzivliyin artmasına təkan verəcəkdir. Kənd təsərrüfatı sektorunda risklərin sığortalanması maliyyə resurslarına çıxış imkanlarını genişləndirəcək və sektorun artımını dəstəkləyəcəkdir. Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının məlumatına əsasən, 2015-ci ildə sığorta penetrasiyası 444 milyon manat təşkil etmişdir.

Bu prioritet üzrə aşağıdakı hədəf indikatorları müəyyənləşdirilmişdir:

- Sığorta penetrasiyasının (sığorta haqlarının qeyri-neft ÜDM-ə nisbətinin) 1,4 faizə çatması.

Prioritetin 2020-ci ildə real ÜDM-ə təsirinin, 85 milyon manat birbaşa və 40 milyon manat dolayı olmaqla, ümumilikdə 125 milyon manat olacağı gözlənilir. ÜDM-ə müsbət töhfə sığorta sektorunun gəlirlərinin artması və nəticədə penetrasiya səviyyəsinin yüksəlməsi ilə izah olunur. Bu prioritetin həyata keçirilməsi nəticəsində 1600 yeni iş yerinin yaradılması gözlənilir.

Tələb olunan investisiya

Hazırkı mərhələdə sığorta sektorunun inkişaf etdirilməsi üçün əlavə əsaslı investisiya qoyuluşu tələb olunur. Belə ki, ilkin olaraq mövcud resurslardan daha səmərəli istifadənin təmin edilməsi nəzərdə tutulur. Sığorta bazarının inkişafı üçün əlavə investisiya tələbi hazırlanacaq fəaliyyət planları əsasında müəyyən ediləcəkdir.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə yeni sığorta məhsullarının hazırlanması və tətbiqi prosesi ilə bağlı əlaqədar tərəflərin fəaliyyətinin zəif əlaqələndirilməsi, maliyyə resurslarının mənbələrinin müəyyən edilməməsi, yeni sığorta növlərinə tələbin formalaşdırılmasında çətinliklərin yaranması, sığorta şirkətlərinin yüksək risk səbəbindən yeni müştəri segmentlərinə xidmət etməkdə maraqlı olmaması kimi amillər aid edilə bilər.

7.1.4. Prioritet 1.4. Maliyyə inklüzivliyinin gücləndirilməsi

Əsaslandırma

Post-neft iqtisadiyyatına keçid və qeyri-neft iqtisadiyyatının inkişaf etdirilməsi istiqamətində mühüm işlərdən biri effektiv maliyyə inklüzivliyi sisteminin formalaşdırılmasıdır. Ölkədə maliyyə inklüzivliyinin artımına nail olunması iqtisadi fəaliyyətin dəstəklənməsinə, sahibkarlığın inkişafına, məşğulluğun yaxşılaşdırılmasına, ev təsərrüfatlarının istehlak imkanlarının artırılmasına və gəlir bərabərsizliyinin aradan qaldırılmasına əlavə dəstək verə bilər. Bundan əlavə, mikro, kiçik və orta sahibkarlığın (MKOS) maliyyə xidmətlərinə çıxışının yaxşılaşması ayrı-ayrı şirkətlərdə və bütövlükdə ölkədə məhsuldarlığın artmasına, məşğulluq imkanlarının genişlənməsinə və resursların daha məhsuldar bölgüsünə kömək edə bilər.

Dünya Bankının kiçik və orta sahibkarlar arasında 2014-cü ildə apardığı sorğunun nəticələrinə görə, yüksək faiz dərəcələri və mürəkkəb prosedurlar maliyyə inklüzivliyinin əsas elementlərindən biri olan kreditə çıxış imkanlarını məhdudlaşdıran başlıca amillərdəndir. Bundan əlavə, MKOS-ların əsas maliyyələşmə mənbəyi olan bank kreditləri üzrə yüksək təminat tələbinin olması maliyyə vəsaitlərinə çıxış imkanlarını məhdudlaşdırır.

Maliyyə inklüzivliyinə xidmət edən mikromaliyyə xidmətləri banklar, bank olmayan kredit təşkilatları və kredit ittifaqları tərəfindən göstərilir. Bu xidmətlər şəhər və kənd yerlərində mikro, kiçik müəssisə və ev təsərrüfatlarına yönəlməklə, ticarət, xidmət, sənaye və kənd təsərrüfatı sektorları kimi segmentləri əhatə edir.

Maliyyə inklüzivliyinin artırılmasına xidmət edən nağdsız əməliyyatların genişləndirilməsi imkanları mövcuddur. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının məlumatına əsasən, 2015-ci ilin dekabr ayında təxminən 5,7 milyon bank kartı üzrə 1250 milyon manat həcmində əməliyyat həyata keçirilsə də bunun 72 faizi (906 milyon manat həcmində 5,3 milyon əməliyyat) ölkə daxilində ATM-dən nağd pul çəkilişi formasında baş vermişdir.

Bir sıra ölkələrdə mobil operatorlar və banklar arasında tərəfdaşlıq modeli uğurlu olmuş, banklar mobil rabitə platformasından istifadə etməklə, daha geniş müştəri kütləsinə keyfiyyətli və innovativ maliyyə xidmətləri göstərməyə başlamışlar. Azərbaycanda, xüsusilə də Bakı şəhərində mobil rabitə bazarında güclü rəqabətin olması bu bazarın inkişafını dəstəkləyir ki, bu da maliyyə xidmətlərinin daha təkmil rəqəmsal müstəvidə həyata keçirilməsini təmin edə bilər (bankların rəqəmsal transformasiyasına dair təfəssilatlı tədbirlər bu Strateji Yol Xəritəsində 4.3-cü prioritetdə verilmişdir).

Son illərdə sığorta sektorunun maliyyə dərinliyinin artmasına baxmayaraq, Asiya İnkişaf Bankının maliyyə inklüzivliyi üzrə sorğusunun nəticələrinə görə, müştərilərin 58 faizi sığorta xidmətləri barədə məlumatlı deyil və bu müştərilərin təxminən yarısının (49 faiz) sığorta şirkətlərinə inamı aşağıdır. Bu hal sığorta fəaliyyətini məhdudlaşdırmaqla, bir çox müştəriləri, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərini yüksək riskə məruz qoyur. Proseslərin sadələşdirilməsi və aşağı xərcli mikrosığorta məhsullarının tətbiqi istehlakçıların, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin risklərini idarə etmək imkanlarını artırır (sığorta bazarının inkişafına dair təfəssilatlı tədbirlər bu Strateji Yol Xəritəsinin 1.3-cü prioritetində verilmişdir).

Dünyanın əksər ölkələrində lizinq iqtisadiyyata investisiya qoyuluşu üsullarından birinə çevrilmişdir. Azərbaycanın bank və sığorta sektoru ilə müqayisədə lizinq bazarı zəif inkişaf etmişdir. Lizinq vasitəsilə yeni texnika və avadanlıqların alınması və eləcə də köhnəlmiş texnika və avadanlıqların yenilənməsi sahibkarlığın inkişafına dəstək verə bilər (lizinq bazarının inkişaf etdirilməsinə dair təfəssilatlı tədbirlər "Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi"ndə verilmişdir).

Bütövlükdə, mövcud bir sıra müsbət meyillərə baxmayaraq, Azərbaycanda maliyyə inklüzivliyinin dərinləşməsi imkanları genişdir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 1.4.1: Maliyyə xidmətlərinin çatdırılması kanallarının inkişaf etdirilməsi

Maliyyə xidmətlərinin çatdırılması kanallarının genişləndirilməsi təşviq ediləcək, agent bankçılıq perspektivləri araşdırılacaqdır. Elektron ödənişlər üzrə qanunvericilik çərçivəsi gücləndiriləcəkdir. Mikromaliyyə institutlarının ödəniş sistemlərinə inteqrasiyası istiqamətində tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Tədbir 1.4.2: Maliyyə inklüzivliyinə xidmət edən maliyyə institutları üçün əlverişli tənzimləmə və dinamik nəzarət çərçivəsinin yaradılması

Mikromaliyyə xidmətləri göstərən institutların fəaliyyətinə riskəsaslı tənzimləmə və nəzarət çərçivəsi tətbiq ediləcəkdir. Sağlam kreditləşmə və məsuliyyətli borclanma prinsiplərinin maliyyə xidməti göstərən bütün institutlarda tətbiqi təmin olunacaqdır.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Göstərilən tədbirlərin realizasiyası vasitəsilə ölkədə maliyyə inklüzivliyinin dərinləşdirilməsi, xüsusilə regionlarda və kənd yerlərində maliyyə xidmətləri ilə təminatın yaxşılaşdırılması, müştərilərə hərtərəfli və keyfiyyətli maliyyə xidmətlərinin göstərilməsi, regional iqtisadi inkişafa və məşğulluğa dəstək verilməsi hədəflənilir.

Tələb olunan investisiya

Aparılacaq texniki-iqtisadi əsaslandırmanın nəticəsində müəyyən ediləcəkdir.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə yeni maliyyə xidmətlərinin əhali arasında tələb yarada bilməməsi, maliyyə savadlılığının hədəflənmiş səviyyəyə çatmaması və maliyyə vasitəçilərinin institusional potensialının adekvat olmaması kimi amillər müəyyən edilə bilər.

7.2. Strateji hədəf 2. Maliyyə bazarlarının inkişafı

Azərbaycanda fiziki və hüquqi şəxslərin maliyyə bazarlarına çıxışı digər ölkələrlə müqayisədə aşağıdır (şəkil 7). Qiymətli kağızlar bazarında əməliyyatlar həyata keçirilsə də, ticarət həcmi kiçikdir (şəkil 8).

Şəkil 7. Azərbaycanda maliyyə bazarlarına çıxış (ÜDM-də payı, faizlə)

	Özəl sektora daxili kredit	Səhm əməliyyatlarının həcmi	İstiqraz əməliyyatlarının həcmi
Qərbi Avropa ¹	107	67	61
Türkiyə ²	75	50	26
Şərqi Avropa ³	71	11	~0
Rusiya ⁴	59	12	12
Qazaxıstan ⁵	34	2	4
Azərbaycan ⁶	20	1	7

1. London Fond Birjası və Alman Birjası (BK və Almaniya)

2. İstanbul Birjası

3. Afina Fond Birjası və Varşava Fond Birjası (Yunanıstan və Polşa)

4. Moskva Fond Birjası

5. Qazaxıstan Fond Birjası

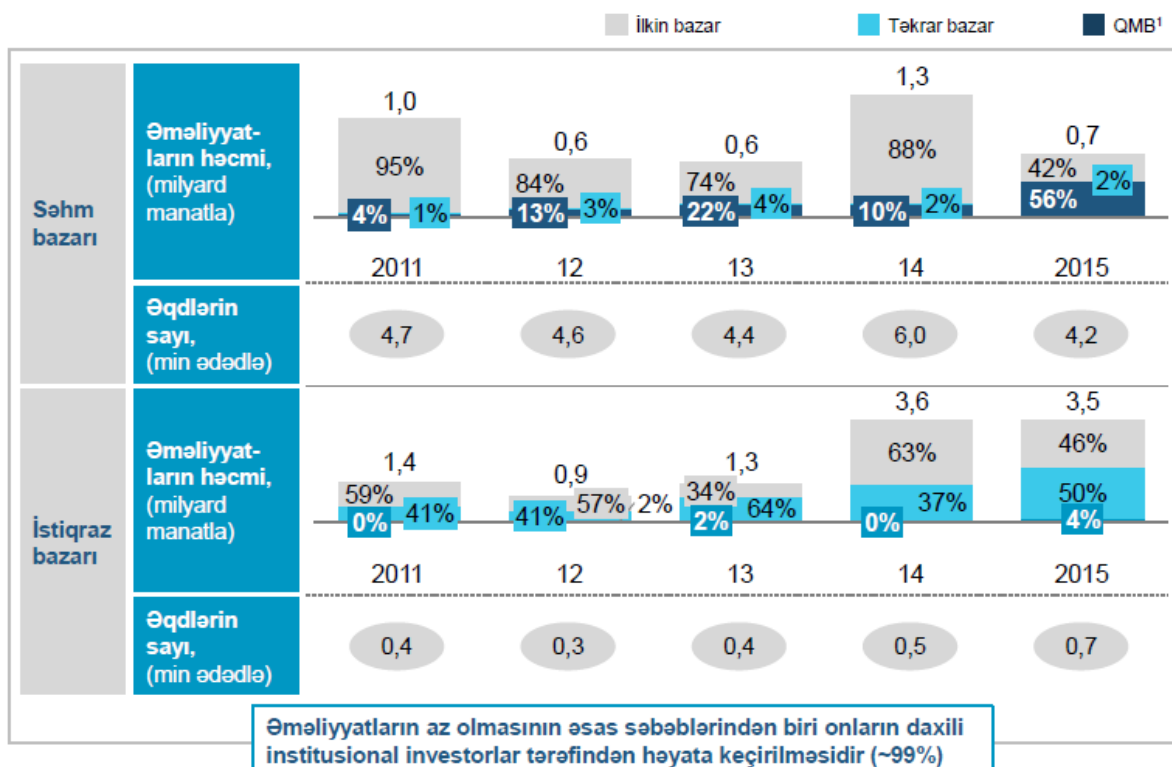
6. Bakı Fond Birjası

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası, Fond Birjalari

“2011–2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında qiymətli kağızlar bazarının inkişafı” Dövlət Proqramı çərçivəsində həyata keçirilmiş tədbirlər sayəsində müəyyən irəliləyişə nail olunsa da, bu sahədə təkmilləşdirmə işlərinin davam etdirilməsi vacibdir. Belə ki, potensial investorların kapital bazarı və maliyyə alətləri haqqında məlumatlarının az olması, korporativ rəhbərliyin qiymətli kağızları qeydiyyatda almaq

üçün şəffaf hesabatlılığa həvəs göstərməməsi və təksahiblik düşüncə təzi kimi amillər qiymətli kağızlar bazarının inkişafına mənfi təsir göstərir.

Şəkil 8. Səhm və istiqraz bazarlarında əməliyyatların həcmi

1. Qeyri-mütəşəkkil bazar (alternativ bazar sövdələşmələri nəzərə alınmışdır)

Mənbə: Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası, Bakı Fond Birjası

7.2.1. Prioritet 2.1. Emitentlər və maliyyə vasitəçiləri üçün əlverişli mühitin yaradılması

Əsaslandırma

Azərbaycanda şirkətlərin listingə marağının artırılması maliyyə bazarlarının inkişafını sürətləndirə bilər. Belə ki, müvafiq dövlət qurumları üç istiqamət üzrə (təşviqədi tədbirlər, listing prosesi, sahiblik düşüncəsi) tənzimləməni və qanunvericiliyi təkmilləşdirməklə listingdə olan şirkətlərin sayını artırabilirlər.

Mövcud qanunvericilik və tənzimləmə şirkətlərin listingə çıxması üçün əlavə stimullar yaratmır, listingdə olan və olmayan şirkətləri fərqləndirmir. Şirkətlərin listingə daxil olmasını təşviq etmək məqsədilə müvəqqəti maliyyə və qeyri-maliyyə güzəştlərinin verilməsi nəzərdən keçirilə bilər.

“Kapital bazarının müasirləşdirilməsi” layihəsi çərçivəsində listing tələblərinin yenilənməsi nəticəsində qeydiyyat prosesinin müddəti üç-dörd həftədən bir-iki həftəyə qədər azaldılmışdır. Bununla belə, qeydiyyat prosedurları daha da təkmilləşdirilməklə, bu müddət bir qədər də qısaldıla bilər.

Şirkətlərin fond birjasında listingə çıxmasının təşviqi baxımından tam sahiblik hüquqlarının saxlanması ilə bağlı ənənəvi düşüncə tərzinin dəyişdirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Mövcud qanunvericilik tam sahiblik hüququnu dəstəkləyir, o cümlədən mövcud səhmdarlara üstünlük hüququ verməklə minoritar səhmdarların hüquqlarının qorunmasını məhdudlaşdırır. Korporativ idarəetmə, mühasibatlıq və maliyyə nəzarətinin gücləndirilməsi, xarici və minoritar səhmdarların hüquqlarının

bərabər səviyyədə qorunması istiqamətində tədbirlər nəzərdən keçirilə bilər. Bundan əlavə, mövcud səhmdarların üstünlük hüquqları (təkrar səhm buraxılışı zamanı səhmlərin açıq bazara buraxılmasından öncə mövcud səhmdarlara təklif edilməsi) aradan qaldırıla bilər.

Şirkətlərin emissiya etdiyi qiymətli kağızların dəyərini təyin etmək üçün istinad gəlirlilik səviyyəsinin müəyyən edilməsinə ehtiyac vardır. Beynəlxalq maliyyə bazarlarında istinad gəlirlilik kimi dövlət istiqrazlarının gəlirlilik əyrisindən istifadə edilir. Gəlirlilik əyrisinin formalaşdırılması üçün dövlət istiqrazlarının geniş müddət spektri üzrə (məsələn, 3 aylıq, 6 aylıq, 1 illik, 2 illik, 5 illik, 10 illik və 30 illik) müntəzəm emissiyası və təkrar bazarı olmalıdır.

Şirkətlərin, xüsusilə də bank sektorunun öz aktivlərini səmərəli idarə etməsi və likvid vəsaitlərə çıxış əldə etməsi üçün aktivlərdən gələn pul axınları ilə təmin edilmiş qiymətli kağızlar buraxmasına ehtiyacı vardır. Lakin bu tipdə qiymətli kağızların emissiyasını həyata keçirmək üçün qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi tələb olunur.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 2.1.1: Listinqə çıxışı məhdudlaşdıran amillərin təhlili

MBNP qanunvericilik və tənzimləmə çərçivəsini təhlil edəcək, listinqin stimullaşdırılması və listinq qaydalarının təkmilləşdirilməsi, həmçinin tam sahiblik düşüncə tərzinin dəyişdirilməsi üzrə müvafiq tədbirlər müəyyən edəcəkdir.

Tədbir 2.1.2: Stimullaşdırıcı tədbirlərin müəyyən edilməsi

MBNP şirkətləri listinqə cəlb etmək üçün beynəlxalq təcrübəni öyrənəcəkdir. Dövlət qurumları tərəfindən listinqdə olan şirkətlərə təklif edilə biləcək təşəbbüslər toplusu müəyyənləşdiriləcəkdir.

Tədbir 2.1.3: Yeni listinq prosedurlarının müəyyənləşdirilməsi

MBNP listinq prosesindəki maneələri və sadələşmə istiqamətlərini müəyyən etmək üçün dövlət və özəl sektorun nümayəndələri ilə müzakirələr təşkil edəcəkdir. Cari prosesdə olan bütün maneələri nəzərə alaraq, MBNP yeni listinq prosedurları tərtib edərək, aidiyyəti tərəflərlə razılaşdıracaqdır.

Tədbir 2.1.4: Sahiblik düşüncə tərzinin dəyişdirilməsi

MBNP sahiblik düşüncə təzi ilə bağlı mövcud problemləri müəyyən etmək üçün təhlillər aparacaq, alternativ həll yollarının tapılması məqsədilə qabaqcıl beynəlxalq təcrübəni araşdıracaqdır.

Tədbir 2.1.5: Yol xəritəsinin hazırlanması və icrası

Təşviqedic tədbirləri, listinq proseslərini və sahiblik düşüncə tərzini təhlil etdikdən sonra MBNP müvafiq tədbirləri, məsul qurumları və icra müddətlərini özündə əks etdirən yol xəritəsinə hazırlayacaq və onun icrasına başlayacaqdır.

Tədbir 2.1.6: Gəlirlilik əyrisinin formalaşdırılması

Maliyyə Nazirliyi, MBNP və Mərkəzi Bank dövlət qiymətli kağızları üzrə gəlirlilik əyrisinin formalaşdırılması üçün müvafiq tədbirlər planı hazırlayıb icra edəcəklər.

Tədbir 2.1.7: Sekyuritizasiya prosesinin təşviqi

MBNP sekyuritizasiya üzrə normativ hüquqi bazanın hazırlanması nəzərdə tutulur.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Tənzimləmə və qanunvericilik sahəsində təkmilləşmələr hesabına listingdə olan şirkətlərin sayının artırılması maliyyə bazarlarını inkişaf etdirəcəkdir. Tədbirlərin 2020-ci ildə real ÜDM-ə təsirinin 110 milyon manat birbaşa və 15 milyon manat dolayı olmaqla, ümumilikdə 125 milyon manat olacağı proqnozlaşdırılır. ÜDM-ə müsbət töhfə maliyyələşmə xərclərinin azalması, əməliyyatların və gəlirlərin artması hesabına emitentlərin əməliyyat mənfəətliliyinin (EBİTDA) yüksəlməsi ilə izah olunur. Məşğulluğa hər hansı ciddi təsir gözlənilmir.

Fond birjasında listingə mühüm sektorlardan daha 5 şirkətin çıxması əsas icra göstəricisi kimi müəyyən edilə bilər.

Tələb olunan investisiya

Fond birjasının texnologiya və informasiya infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi üçün 10 milyon manat investisiya tələb olunur.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə şirkətlərin fəaliyyəti və maliyyə vəziyyətinə dair şəffaflığın aşağı olması, şirkətləri listingə cəlb etmək üçün stimullaşdırıcı tədbirlərin yetərli olmaması, iqtisadi mühitin şirkətlərin listingi üçün əlverişli olmaması, sahiblik düşüncə tərzinin dəyişdirilməsi ilə bağlı tədbirlərin uzun müddət tələb etməsi kimi amillər aid edilə bilər.

7.2.2. Prioritet 2.2. İnvestorların maliyyə bazarlarına çıxış imkanlarının artırılması

Əsaslandırma

Emitent və vasitəçilər üçün əlverişli mühitin yaradılması ilə yanaşı, investorların bazara çıxış imkanlarının artırılması məqsədilə özəl sektorun nümayəndələri ilə əməkdaşlıq çərçivəsində stimullaşdırıcı tədbirlərin müəyyən edilməsi, infrastrukturun təkmilləşdirilməsi, şəffaflığın artırılması və likvidliyin təmin edilməsi üzrə təşəbbüslər xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Hazırda qiymətli kağızlar bazarında komisiyon haqları aşağı olsa da (maliyyə alətinin növündən asılı olaraq 1 – 4 bazis bəndi), investorların, xüsusilə də institusional investorların qiymətli kağızlar bazarında iştirakını stimullaşdıran amillər azdır.

İnvestorların qiymətli kağızlar bazarında iştirakını təmin edən vacib amillərdən biri bazar infrastrukturudur. Hazırda Azərbaycanın qiymətli kağızlar bazarında əməliyyatın həyata keçirilməsi üçün xarici investordan vəsaitlərinin Milli Depozit Mərkəzində yerləşdirilməsinin tələb olunması yerli bazarın cəlbediciliyini azaldır. Milli Depozit Mərkəzi ilə qlobal kastodianlar arasında əlaqənin qurulması xarici investorların yerli maliyyə bazarlarında iştirakına imkan yarada bilər. Eyni zamanda, qlobal kastodianlarla əlaqələrin qurulması yerli maliyyə bazarlarında xarici qiymətli kağızların girov kimi istifadəsinə şərait yaradar ki, bu da yerli bazarlarda təminat çeşidini genişləndirərək bazarın likvidliyini yüksəldə bilər.

Şəffaflığın təmin edilməsi investorların bazarda iştirakını şərtləndirən mühüm amildir. Listing səviyyəsinə görə, əsas bazar segmentində beynəlxalq mühasibatlıq standartları tətbiq edilsə də, digər segmentlərdə tələblər daha yumşaqdır.

Bazar likvidliyinin aşağı olması investorların qiymətli kağızlar bazarına marağını azaldır. Belə ki, tənzimlənən təkrar bazarda aparılan əməliyyatlar ümumi əməliyyat həcminin cəmi 2 faizini təşkil edir (şəkil 8). Səhmlərin dəyərinin müəyyənləşdirilməsi məhduddur ki, bu da investisiyaların real dəyərinin təsbit edilməsini çətinləşdirir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 2.2.1: Maliyyə bazarlarına çıxış imkanlarının təhlili

MBNP qabaqcıl beynəlxalq təcrübəni araşdıracaq və bazar iştirakçıları ilə müzakirələr təşkil edəcəkdir. Bunun əsasında stimullar, infrastruktur, şəffaflıq və likvidlik üzrə təkmilləşmə istiqamətləri müəyyən olunacaqdır.

Tədbir 2.2.2: Fərdi və institusional investolar üçün stimulların diferensiallaşdırılması

MBNP institusional və fərdi investolar üçün təşviqedicilə tədbirləri, habelə investisiya müddətindən asılı olaraq stimulların diferensiasiyasını nəzərdən keçirəcəkdir.

Tədbir 2.2.3: Xarici investoların yerli maliyyə bazarına çıxış imkanlarının artırılması

Milli Depozit Mərkəzi qlobal kastodianlarla əlaqələr quracaq, klirinq və hesablaşmaların sürətləndirilməsi məqsədilə müvafiq işlər görəcəkdir.

Tədbir 2.2.4: Şəffaflığın artırılması üzrə təşəbbüslərin müəyyənləşdirilməsi

MBNP müvafiq beynəlxalq təcrübəni nəzərdən keçirəcək, məlumatların effektiv şəkildə ictimaiyyətə çatdırılması mexanizmini müəyyən edəcək, nəzarət potensialını artıracaq və insayder ticarəti (daxili ticarət) üzrə tənzimləməni sərtləşdirəcəkdir.

Tədbir 2.2.5: Müəyyən edilmiş tədbirlərin icrası

MBNP müəyyən edilmiş tədbirlərlə bağlı məsuliyyətləri və icra müddətlərini müəyyən edəcək, müvafiq icra prosesinin koordinasiyası və nəzarətini həyata keçirəcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

İnvestorların maliyyə bazarlarına çıxış imkanlarının artırılması (o cümlədən stimullar, infrastruktur, şəffaflıq və likvidlik) maliyyə bazarlarını inkişaf etdirən əsas amillərdəndir. Bu prioritetin 2020-ci ildə real ÜDM-ə və məşğulluğa ölçülə bilən birbaşa təsiri müəyyən edilməmişdir. Prioritetin dolayı təsiri isə 2.1-ci prioritet üzrə hesablanmışdır.

Tələb olunan investisiya

Bu prioritet üçün əsaslı investisiya tələbi müəyyənləşdirilməmişdir. Stimullaşdırıcı tədbirlərin həyata keçirilməsi və platformaların yaradılması üçün müəyyən həcmdə resurs tələb oluna bilər. Xüsusi təşəbbüslər üçün tələb olunan məbləğin həcmi tədbirlərin tərkib hissəsi kimi təxmini müəyyən olunacaqdır.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə qiymətli kağızları emissiya edən şirkətlərin fəaliyyəti və maliyyə vəziyyəti ilə bağlı şəffaflığın aşağı olması, institusional və fərdi investolar üçün təşviqedicilə tədbirlərin yetərli olmaması, ilkin və təkrar bazarlarda likvidliyin təmin edilməməsi, xarici investoların qiymətli kağızlara marağının aşağı olması kimi amillər aid edilə bilər.

7.2.3. Prioritet 2.3. Banklararası pul bazarında aktivliyin artırılması

Əsaslandırma

Banklararası pul bazarının iki seqmenti mövcuddur: vahid ticarət platformasına əsaslanan mütəşəkkil bazar və sövdələşmələrin telefon vasitəsilə aparıldığı qeyri-mütəşəkkil bazar. Maliyyə bazarlarında şəffaflyq və likvidliyin təmin olunması baxımından mütəşəkkil banklararası pul bazarının inkişafı vacibdir.

Mütəşəkkil banklararası pul bazarında artım meyilləri müşahidə edilsə də, burada aparılan əməliyyatların həcmi kiçikdir və banklararası pul bazarının məhdud hissəsini təşkil edir. AMB tərəfindən mütəşəkkil banklararası pul bazarının formalaşdırılması və inkişafı istiqamətində bir sıra tədbirlər görülmüşdür. Belə ki, AMB-nin təşəbbüsü ilə təminatlı pul bazarı seqmenti yaradılmışdır. Buna baxmayaraq banklar arasında inamsızlyq, təminat çeşidlərinin məhdud olması, bazar vasitəçilərinin olmaması kimi amillər bazarın aktivliyini məhdudlaşdırır.

Bank sistemində restrukturizasiya və sağlamlaşdırma proseslərinin başa çatmaması banklar arasında inamsızlyğı artırır. Birinci və dördüncü strateji hədəflərdə nəzərdə tutulmuş tədbirlərin həyata keçirilməsi inamsızlyq probleminin aradan qaldırılması baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Bununla yanaşı, təminat kimi istifadə edilə bilən qiymətli kağızların həcmnin və çeşidinin məhdud olması bazarın inkişafına mənfi təsir edir. Dərin və likvid qiymətli kağızlar bazarının inkişafına dair tədbirlər 2.1-ci və 2.2-ci prioritetlərdə verilmişdir.

Banklararası bazarda likvidliyin təmin olunması üçün digər vacib bir element bazar vasitəçiləri olan marketmeyker institutudur. Marketmeyker kimi seçilmiş banklar ilkin bazar hərraclarına müstəsna giriş və imtiyazlar müqabilində banklararası bazarda əməliyyatlar aparmaq, ilkin bazar hərraclarında alış-satış qiymətini müəyyənləşdirmək, təkrar bazarın likvidliyini təmin etmək, fəaliyyəti barədə məlumatları açıqlamaq və s. kimi öhdəliklər daşıyırlar.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 2.3.1: Banklararası pul bazarının təşviqi

MBNP və AMB banklararası pul bazarının inkişafı üzrə fəaliyyətlərini əlaqələndirəcəklər. Banklararası əməliyyatların vahid ticarət platformasında aparılması üzrə təşviqedici tədbirlər müəyyən ediləcəkdir.

Tədbir 2.3.2: Təminat çeşidinin artırılması

AMB açıq bazar əməliyyatlarında təminat kimi qəbul edilə bilən qiymətli kağızların spektrinin daha da genişləndirilməsi imkanlarını nəzərdən keçirəcək və tədbirlər müəyyən edəcəkdir.

Tədbir 2.3.3: Marketmeyker institutunun yaradılması

AMB, MBNP ilə birlikdə, marketmeyker institutunun tətbiqi imkanlarını qiymətləndirəcəkdir. Marketmeyker institutunun yaradılması məqsədəuyğun hesab edilərsə, AMB marketmeykerlərin seçim meyarlarını (aktivlərin həcmi, sistem əhəmiyyətliyi, təcrübəli heyət, müasir texnologiyaya çıxış, maliyyə dayanıqlılığı və s.), tələb və imtiyazlarını MBNP ilə birlikdə müəyyən edəcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Banklararası pul bazarında əməliyyatların həcmi artacaqdır ki, bu da maliyyə bazarlarının likvidliyinə, maliyyə institutlarının likvidlik idarəetməsinə və səmərəliliyinə müsbət təsir edəcəkdir. Təkmil banklararası pul bazarı, eyni zamanda,

pul siyasətinin hədəflərinə açıq bazar əməliyyatları vasitəsilə çatmağa imkan yaradacaqdır. Bu prioritetin 2020-ci ildə real ÜDM-ə və məşğulluğa birbaşa təsiri gözlənilmir.

Tələb olunan investisiya

Bu prioritetin həyata keçirilməsi üçün əlavə investisiyaların tələb olunacağı gözlənilmir.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə qabaqcıl bankların təminat mexanizminin formalaşdırılmasında maraqlı olmaması, risklərin yüksək olması səbəbindən marketmeyker institutunun tam təşəkkül tapmaması kimi amillər aid edilə bilər.

7.3. Strateji hədəf 3. İnfrastrukturun gücləndirilməsi

Azərbaycanda maliyyə infrastrukturunun ilkin quruculuq işləri tamamlanmışdır. Maliyyə infrastrukturunu elementləri olan ödəniş sistemləri¹, kredit reyestri və maliyyə münasibətlərini tənzimləyən normativ hüquqi baza yaradılmışdır. Bununla belə, kredit məlumatlarının mübadiləsi sistemi və mövcud normativ hüquqi baza daha da təkmilləşdirilməlidir.

7.3.1. Prioritet 3.1. Kredit məlumatlarının mübadiləsi sisteminin təkmilləşdirilməsi

Əsaslandırma

Maliyyə institutları tərəfindən kredit riskini operativ, dolğun və səmərəli qiymətləndirmək, kreditor və borcalanların maraq və hüquqlarının qorunmasını, habelə iqtisadi subyektlərin maliyyə intizamının gücləndirilməsini təşviq etmək məqsədilə 2005-ci ildən ölkədə Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestri (MKR) fəaliyyət göstərir. MKR-in 2013-cü ildən "Asan xidmət"ə qoşulması iqtisadi subyektlərin göstərilən xidmətlərə çıxış imkanlarının və operativliyinin artırılmasına təkan vermişdir.

Bununla belə, MKR-də məlumat mübadiləsi ölkədə fəaliyyət göstərən banklar, bank olmayan kredit təşkilatları və potensial borcalanlarla məhdudlaşır. MKR-də borcalanlar və zaminlər haqqında ətraflı məlumat (kreditin növü, məbləği, ödəniş tarixçəsi, təminatın növü və dəyəri) toplansa da, borcalanlar üzrə skoring qiymətləndirilməsi aparılmır. Beynəlxalq təcrübədə skoring xidmətləri özəl kredit büroları tərəfindən təklif edilir. Bundan əlavə, özəl kredit büroları istehlakçı davranışı (kommunal, rabitə və digər xidmətlər üzrə ödənişlər əsasında), fırıldaqçılığın məhdudlaşdırılması, kreditlər üzrə qərarvermə alətləri, müştəri perspektivləri və marketinq araşdırmaları, habelə korporativ müştərilərlə davranış (borclanma ilə əlaqəli olmayan əməliyyatlar da daxil olmaqla) reytingi kimi əlavə xidmətlər təklif edə bilirlər.

Skoringdən əlavə, kredit risklərinin idarə olunması üçün istifadə olunan daha qabaqcıl alətlərdən biri şirkətlərə verilən kredit reytingidir. Kredit reytinglərindən qiymətli kağızların emitentləri, investisiya strategiyasının müəyyənləşdirilməsi zamanı fərdi və institusional investorlar, habelə tənzimləmə və nəzarət məqsədilə

¹ Ödəniş sistemləri barədə ətraflı məlumat "Azərbaycan Respublikasında telekommunikasiya və informasiya texnologiyalarının inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi"ndə verilmişdir.

aidiyyəti qurumlar faydalanırlar. Belə ki, fərdi reyting əsasında kredit riskinin qiymətləndirilməsi kapital və ehtiyatlanma tələblərinin daha dəqiq müəyyən olunmasına imkan verir. Bu da ayrı-ayrı maliyyə institutlarının və bank sektorunun maliyyə dayanıqlılığının və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına, resursların daha səmərəli istifadəsinə zəmin yaradır. Milli reyting agentliklərinin olmaması ilə əlaqədar bu xidmətlər yalnız beynəlxalq reyting agentlikləri tərəfindən göstərilir. Nəticədə, az sayda iri şirkət qeyd edilmiş xidmətlərə çıxış əldə edir.

Bütövlükdə, kredit məlumatlarının mübadiləsi sisteminin təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 3.1.1: Özəl kredit bürolarının yaradılmasının təşviqi

Kredit büroları haqqında qanun və tənzimləyici sənədlər qəbul ediləcək, özəl kredit bürolarının yaradılmasını dəstəkləyən digər tədbirlər müəyyən olunacaqdır (tədbirin icrasına başlanılmışdır).

Tədbir 3.1.2: MKR ilə özəl kredit büroları arasında məlumat mübadiləsinin təşkili

MBNP özəl kredit büroları ilə MKR arasında məlumat mübadiləsi mexanizmini və texniki tələbləri müəyyən edəcəkdir.

Tədbir 3.1.3: Milli reyting agentliklərinin yaradılması imkanlarının qiymətləndirilməsi

MBNP qabaqcıl beynəlxalq təcrübələri nəzərə almaqla milli reyting agentliklərinin yaradılması imkanlarını qiymətləndirəcəkdir. Müvafiq qərara uyğun tədbirlər planı hazırlanacaq və icrasına başlanacaqdır.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin həyata keçirilməsi nəticəsində borcalanlar barədə daha geniş məlumat bazası yaradılacaqdır. Bu prioritetin 2020-ci ildə real ÜDM-ə və məşğulluğa ölçülə bilən birbaşa təsiri gözlənilmir.

Tələb olunan investisiya

Kredit bürolarının funksionallığının artırılması və informasiya texnologiyaları sisteminin təkmilləşdirilməsi üçün 5 milyon manat həcmində investisiya tələb olunacağı proqnozlaşdırılır.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə bankların özəl kredit bürosunun yaradılmasına investisiya yatırmaq istəyinin, yaxud potensialının aşağı olması, yaradılacaq kredit bürosunun xidmətlərinin gözləntiləri qarşılamaması, məlumat təhlükəsizliyinin adekvat səviyyədə təmin edilməməsi kimi amillər aid edilə bilər.

7.3.2. Prioritet 3.2. Hüquqi çərçivəyə yenidən baxılması, məhkəmə qərarlarının qəbulu və icrası proseslərinin sürətləndirilməsi

Əsaslandırma

Qeyri-işlək aktivlərin həcmünün azaldılmasının ən mühüm vasitələrindən biri kreditörün hüquqlarının müdafiəsi və öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üzrə işlək məhkəmə sistemi və icra mexanizminin olmasıdır. Mövcud qanunvericiliyin bəzi hallarda qeyri-müəyyən olması, habelə məhkəmə qərarlarının qəbulunun və həmin qərarların icrasının gecikdirilməsi mövcud məhkəmə təcrübəsinin daha da təkmilləşdirilməsinin zəruri olduğunu göstərir.

Bank əməliyyatları üzrə qanunvericilikdə qeyri-müəyyənliklər mövcuddur. Məhkəmə qərarlarının icrası üsullarının təfərrüatlı olmaması fərqli şərtlərə şərait yaradır ki, bu da müvafiq qərarların icra olunmasını çətinləşdirir. Məhkəmə borcun ödənilməsi üsullarını müəyyən etməkdə çətinlik çəkir (məsələn, əməkhaqqı, vəsaitin aktivlərdən tutulması və s.). Bu hal, xüsusilə də mürəkkəb məhkəmə işlərində müşahidə olunur. Bundan əlavə, ləğvetmə prosesi və təminatın rəsmiləşdirilməsi üzrə qanunvericiliyin qeyri-müəyyən olması öhdəliklərin icra müddətinin uzanmasına səbəb olur. Ləğvetmə prosesində son tarix, qiymətləndirmə ilə bağlı məsuliyyət bölgüsü və prosedurlar, prioritetlərin təsnifləşdirilməsi, aktivlərin satışı və s. məsələlərin qanunvericilikdə dəqiq müəyyən olunmaması məhkəmə qərarlarının icrasını ləngidir və ziddiyyətlər yaradır.

Məhkəmə prosesləri müxtəlif etirazlar vasitəsilə asanlıqla uzadıla bilər. Borcalan satışa çıxarılan aktivlərin qiymətləndirilməsi ilə razı olmadığı təqdirdə əmlakın satılması üzrə hərrac dəfələrlə təxirə salına bilər. Bundan əlavə, məhkəmə işlərinin çox olması və son tarixlərin dəqiq müəyyən edilməməsi səbəbindən maliyyə məsələləri üzrə məhkəmə qərarlarının icrası gec həyata keçirilir. Bu şəraitdə məhkəmə icraçıları müəyyən işləri prioritetləşdirirlər ki, bu da digər işlərin icrasının qeyri-müəyyən müddətə uzadılmasına səbəb olur.

Bütövlükdə, kreditörün hüquqlarının müdafiəsi mexanizmlərinin qənaətbəxş səviyyədə olmaması və məhkəmə qərarlarının icrasında intizamın nisbətən aşağı olması riskləri daha da artırmaqla, maliyyə institutlarının xərclərini yüksəldir. Tələbin təminata yönəldilməsi prosedurlarının uzun olması və bu prosesin nisbətən yüksək xərclər hesabına başa gəlməsi maliyyə vasitəçiliyini məhdudlaşdırır. Bu işə maliyyə məsələləri üzrə məhkəmə-hüquq infrastrukturunda bu vaxta qədər aparılan islahatların davam etdirilməsi və icra prosesinin təkmilləşdirilməsi, eləcə də qanunvericilik aktlarına yenidən baxılması istiqamətləri üzrə kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsini zəruri edir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 3.2.1: Məhkəmə qərarlarının icrasının diaqnostikası və təkmilləşdirmə istiqamətlərinin müəyyən edilməsi

Azərbaycanda maliyyə mübahisələrində icra prosesi ilə bağlı mövcud vəziyyətin hərtərəfli diaqnostikası məqsədilə MBNP Ədliyyə Nazirliyi və maliyyə institutları ilə birlikdə səlahiyyətli işçi qrup yaradacaqdır. Diaqnostika icra prosesini mürəkkəbləşdirən və ləngidən halları müəyyənləşdirəcək, məhkəmə qərarlarının qəbulu və icrası, girovun rəsmiləşdirilməsi və təminata tutmanın yönəldilməsi, girovları ləğvetmə, qiymətləndirmə və reallaşdırma üzrə hərracların təşkilini və apellyasiya proseslərini əhatə edəcəkdir. Bu zaman girov predmetinə tələbin məhkəmədənkenar qaydada yönəldilməsinin hüquqi əsaslarının yaradılması,

girovların satışı üzrə hərracların xidmət haqqının real xərc prinsipi əsasında müəyyən edilməsi və girovların satışının alternativ üsullarla həyata keçirilməsi imkanları qiymətləndiriləcək və müvafiq tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Tədbir 3.2.2: Kompleks həll yollarının müəyyənləşdirilməsi

İşçi qrup qeyd olunan istiqamətləri icra prosesinin keyfiyyətinə və müddətinə təsiri baxımından prioritetləşdirəcəkdir. Sonrakı mərhələdə isə Azərbaycandakı proseslər qabaqcıl beynəlxalq təcrübə ilə müqayisə edilərək kompleks həll yolları müəyyən ediləcək, qanunvericiliyə dəyişikliklər hazırlanacaqdır.

Tədbir 3.2.3: Tədbirlər planının hazırlanması və tətbiqinə başlanılması

İşçi qrup müvafiq tədbirlər planı hazırlayacaqdır. Təsdiq edilmiş tədbirlər planının müvafiq qurumlar tərəfindən tətbiqinə başlanılacaqdır.

Tədbir 3.2.4: Tədbirlər planının monitorinqi

Sistemin təkmilləşdirilməsi məqsədilə görülmüş tədbirlərin nəticəsi üzrə monitorinq və qiymətləndirilmə aparılacaqdır. Zərurət yarandıqı halda əlavə tədbirlər müəyyən ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Məhkəmə qərarlarının standartlaşdırılması və icra prosesinin sürətləndirilməsi məqsədilə maliyyə xidmətlərinin hüquqi çərçivəsinin nəzərdən keçirilməsi üçün işçi qrupun yaradılması maliyyə sektorunda şəffaflıq və səmərəliliyin yüksəldilməsinin təkanverici amilidir. Bu prioritet maliyyə sektoruna geniş təsir etməklə yanaşı, hüquqi çərçivənin yaxşılaşdırılmasına da xidmət edəcəkdir. Prioritetin ÜDM-ə və məşğulluğa birbaşa ölçülə bilən təsiri gözlənilmir.

Tələb olunan investisiya

Prioritetdə əsas etibarilə tənzimləmə və qanunvericilik ilə bağlı dəyişikliklər müəyyənləşdirildiyi üçün bu mərhələdə hər hansı əsaslı investisiya tələbi nəzərdə tutulmur. Bir sıra proseslər üzrə islahatların icrası üçün maliyyə resursları tələb oluna bilər, lakin bu tələb sonrakı mərhələdə tədbirlərin icrası zamanı müəyyən ediləcək və məhdud həcmdə olacaqdır.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə ayrı-ayrı əlaqədar qurumların məsələyə fərqli mövqedən yanaşması, normativ hüquqi aktlara əlavə və dəyişikliklərin vaxtında hazırlanıb təqdim edilməməsi, maliyyə xidmətlərindən yaranan məsələlər üzrə hakimlərin zəruri biliklərinin hər zaman yetərli səviyyədə olmaması kimi amillər aid edilə bilər.

7.4. Strateji hədəf 4. Tənzimləmə və nəzarət mexanizminin təkmilləşdirilməsi

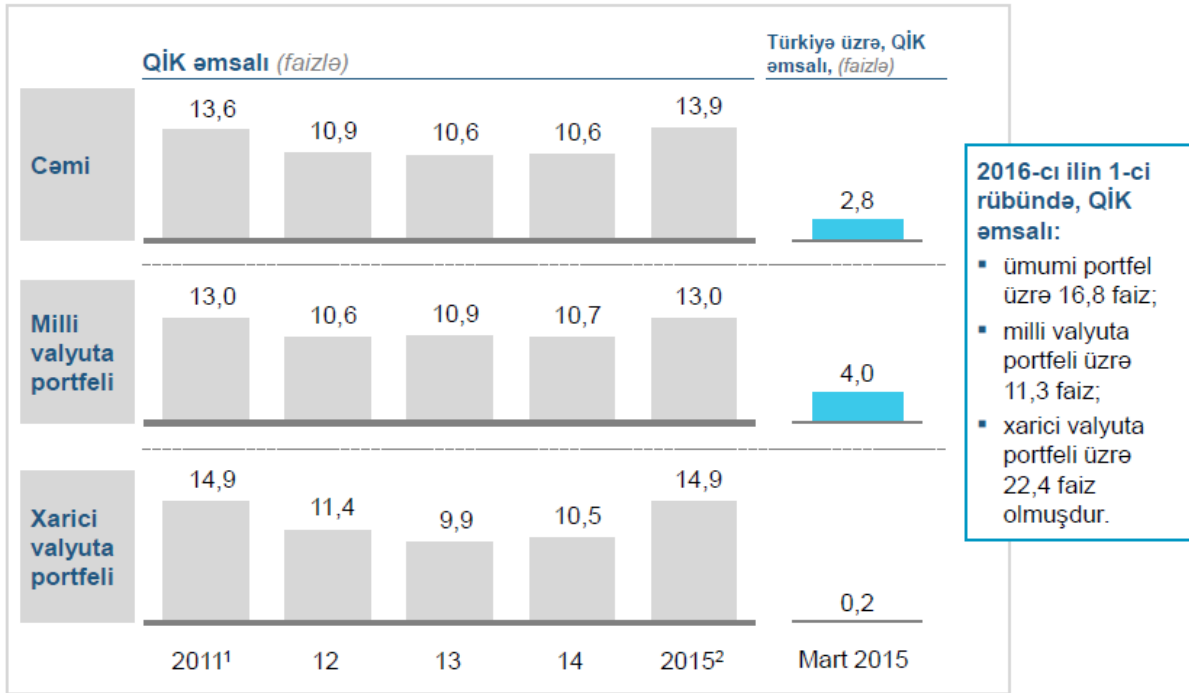
MBNP beynəlxalq təcrübədə qəbul edilmiş qabaqcıl tənzimləmə prinsiplərinin əsasında başlıca risk növləri üzrə kapital tələblərini, habelə riskəsaslı nəzarət mexanizmlərini müəyyən etməklə banklarda daha sağlam risk idarəetməsinə nail ola bilər. Eyni zamanda, maliyyə sektorunda şəffaflığın artırılmasının və maliyyəyə çıxış imkanlarının texnoloji vasitələr hesabına genişləndirilməsinin təşviqi maliyyə dərinliyinin artmasını təmin edə bilər.

7.4.1. Prioritet 4.1. Banklarda daha sağlam risk idarəetməsinin təmin edilməsi

Banklarda risklərin idarə edilməsinə dair tənzimləyici tələblərin dövrü olaraq sərtləşdirilməsi sektorda risk idarəetməsi ənənələrinin formalaşmasına şərait yaratmışdır. Bununla belə, mövcud iqtisadi şəraitdə bankların risklərə həssaslığının artması və yeni risk zonalarının yaranması risklərin idarə edilməsi ilə bağlı təcrübələrin təkmilləşdirilməsini zəruri edir. Banklarda risklərin idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi üçün mövcud prudensial tələblərin mərhələli şəkildə Bazel Komitəsinin müəyyən etdiyi tənzimləmə prinsiplərinə uyğunlaşdırılması, habelə korporativ idarəetmə ənənələrinin təkmilləşdirilməsi məsələsi aktuallaşır.

Bankların risk profilində əsas yeri kredit riskləri təşkil edir. 2011-ci ildən 2015-ci ilədək QİK əmsalı ən yüksək həddinə çatmışdır (şəkil 9). Belə ki, 2015-ci ildə cəmi portfel üzrə QİK əmsalı 13,9 faiz təşkil etdiyi halda, Türkiyədə müvafiq göstərici 2,8 faiz olmuşdur. 2016-cı ilin birinci rübündə Azərbaycanda cəmi portfel üzrə QİK əmsalı 16,8 faizə çatmışdır.

Şəkil 9. Qeyri-işlək kreditlərin həcmi

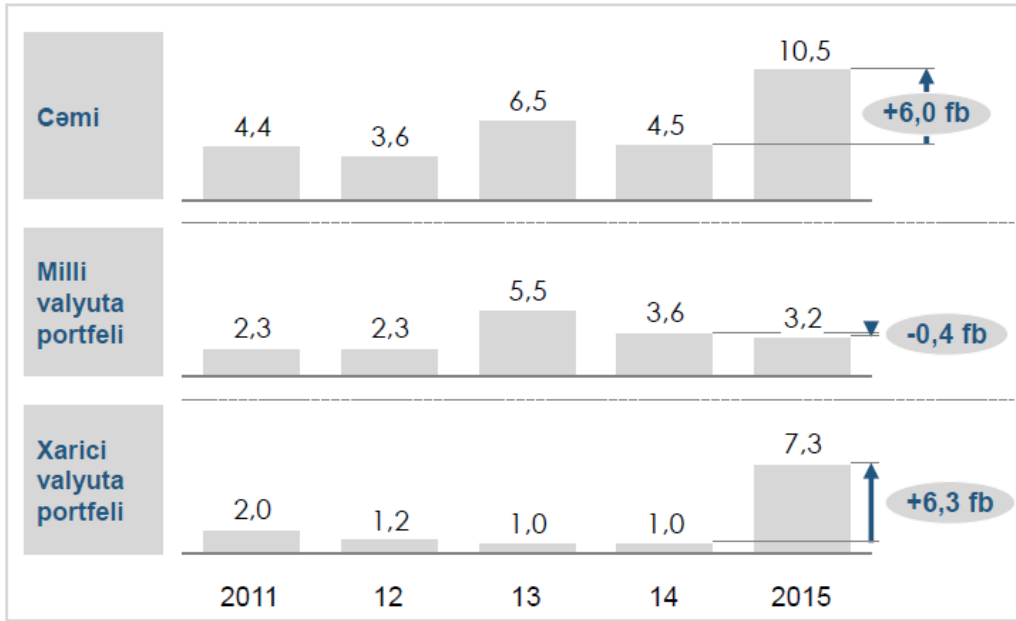

1. Yüksək QİK-ə əsasən ABB səbəb olmuşdur
2. "Aqrarkredit" QSC-yə ötürülmüş portfel istisna olmaqla

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası

Bundan əlavə, son dövrlərdə restrukturizasiya olunmuş portfelin həcmində baş vermiş artım Azərbaycanda kredit risk idarəetməsinə yeni yanaşmanın tətbiqini zəruri edir. Belə ki, 2015-ci ildə restrukturizasiya olunmuş kreditlərin ümumi həcmi əvvəlki ilə nəzərən 6 faiz bəndi artmış, xarici valyuta portfelinə bu artım daha yüksək olmuşdur (şəkil 10).

Şəkil 10. Restrukturizasiya olunmuş kreditlərin cəmi kreditlərdə payı (faizlə)

1. ABB –nin göstəriciləri təhlillərdə nəzərə alınmamışdır

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı

Bütövlükdə, satış, risk idarəetməsi və anderraytinq prosedurları arasında koordinasiyanın zəif olması kredit risklərinin artmasını şərtləndirən amillərdəndir. Qabaqcıl təcrübələrdə isə satış, anderraytinq və qərarvermə arasında tarazlaşdırılmış səlahiyyət bölgüsü müəyyən edilir.

Mütərəqqi təcrübədə risklərin azaldılması üçün istifadə olunan əsas yanaşma iri korporativ şirkətlər üzrə müştəriəsaslı, kiçik və orta sahibkarlıq (KOS) seqmenti üzrə isə standartlaşdırılmış strategiyanın tətbiq edilməsidir. Azərbaycanda müştərilərin bütün seqmentləri üzrə tədbirlər müştəriəsaslıdır, KOS və mikro seqmentlər üçün standartlaşdırma adətən aparılır.

Kredit risklərinin monitorinqi prosedurları təkmilləşdirilməlidir. Belə ki, banklar risklərin təsnifləşdirilməsini, bir qayda olaraq, mexaniki və dövri qaydada aparırlar. Risklərin aşkarlanması üçün avtomatlaşdırılmış sistemlərdən geniş istifadə edilmir. Qabaqcıl təcrübələrdə risklərin aşkarlanması avtomatlaşmış şəkildə “erkən xəbərdarlıq sistemləri”nə əsaslanmaqla aparılır.

Bazar risklərinin, xüsusən məzənnə risklərinin idarə edilməsi üçün hedcinq alətlərinin məhdud olması bankların risklərə həssaslığını yüksəltmişdir. Nəticədə, öhdəliklərin aktivlərlə müqayisədə daha sürətlə dollarlaşması 2015-ci ildə baş vermiş devalvasiyalar zamanı sektorun böyük zərərlə üzləşməsinə səbəb olmuşdur. Bu isə bazar risklərinə görə əlavə kapital buferinin tələb edilməsini aktuallaşdırır.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 4.1.1: Bank sektorunda risk idarəetməsinin diaqnostikası

MBNP banklarda risklərin idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi üçün cari vəziyyətin diaqnostikasını aparacaq və Bazəl II/III prinsipləri ilə müqayisə edəcəkdir. Diaqnostika əsasında, MBNP təkmilləşdirmə istiqamətlərini müəyyən edərək prioritetləşdirəcək və istinad ediləcək müvafiq təcrübələri dəqiqləşdirəcəkdir. Eyni zamanda, korporativ idarəetmənin təkmilləşdirilməsi istiqamətində tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Tədbir 4.1.2: Yol xəritəsinin hazırlanması

Növbəti mərhələdə MBNP bank sektoru üçün Bazel II standartının 2-ci sütununun tam tətbiqi üçün aydın müddət qrafikini və dəqiq son tarixləri müəyyən edəcək, bu istiqamətdə zəruri qaydalar və metodologiyalar hazırlayacaqdır. Eyni zamanda, bazar və əməliyyat risklərinə dair prudensial tənzimləmə mexanizmi formalaşdırılacaq, həmçinin bazar risklərinin kapital ilə əhatə olunması qaydası müəyyən ediləcəkdir. Bank nümayəndələri üçün təqdimatlar keçiriləcəkdir.

Tədbir 4.1.3: Sistem əhəmiyyətli bankların tənzimləmə mexanizminin müəyyən edilməsi

Bazel standartlarına keçid çərçivəsində sistem əhəmiyyətli banklar üçün diferensial tənzimləmə mexanizminin tətbiqi ilə bağlı prudensial tələblərə dəyişikliklər nəzərdən keçiriləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Banklarda sağlam risk idarəetmə təcrübələrinin tətbiq edilməsinin 2020-ci ildə real ÜDM-ə təsiri 205 milyon manat birbaşa və 30 milyon manat dolayı olmaqla, ümumilikdə 235 milyon manat həcmində qiymətləndirilir. Məşğulluq üzrə əhəmiyyətli dəyişikliklər gözlənilmir.

Prioritet üzrə aşağıdakı hədəf indikatorlar müəyyənləşdirilmişdir:

- maliyyə dərinliyinin (cari kreditlərin qeyri-neft ÜDM-ə nisbəti) 60 faiz təşkil etməsi;
- QİK əmsalının mövcud 14 faizdən 8 faizədək endirilməsi.

Tələb olunan investisiya

Bu prioritetin həyata keçirilməsi üçün əhəmiyyətli investisiya qoyuluşu tələb olunmur.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə bankların yeni prudensial tələblərin tətbiqinə hazır olmaması, yeni tələblərə uyğunlaşmaq üçün tələb olunan investisiya qoyuluşunu təmin etmək potensialının aşağı olması, yeni prudensial çərçivənin qısamüddətli dövr üçün bankların mənfəətliliyinə və kapital mövqeyinə neqativ təsir etməsi kimi amillər aid edilə bilər.

7.4.2. Prioritet 4.2. Maliyyə xidmətləri sektorunda konsolidasiya edilmiş riskəsaslı nəzarət modelinin tətbiqi

Maliyyə bazarlarına nəzarət üzrə mövcud çərçivə nəzarət subyektlərinin fərdi qaydada təhlilinin həyata keçirilməsinə imkan versə də, konsolidasiyaəsaslı təhlillərin aparılması üçün müəyyən məhdudiyyətlər vardır. Konsolidasiya edilmiş prudensial nəzarət və hesabatlılıq sisteminin olmaması bankların törəmə təsisatları da daxil olmaqla, ümumi risk profilinin qiymətləndirilməsi zamanı çətinliklərin yaranmasına səbəb ola bilər.

Konsolidasiyaəsaslı nəzarətin tətbiqinin məhdud olması maliyyə institutlarına təsir edə biləcək kənar amillərin risk profilinin qiymətləndirilməsinə daxil edilməməsinə və sistem risklərinin yaranmasına səbəb olur. Beynəlxalq təcrübədə bu risklərin idarə edilməsi üçün törəmə təşkilatları olan maliyyə institutlarından fərdi prudensial hesabatlarla yanaşı, konsolidasiya edilmiş dövrü prudensial hesabatlar da tələb edilir və effektiv nəzarət həyata keçirilir.

Mövcud yanaşmaya görə, nəzarət rejiminin müəyyən edilməsində bankların risk profili və sistem əhəmiyyətliyi qismən nəzərə alınır. Nəticədə, risklərin qabaqlayıcı rejimdə aşkarlanması məhdudlaşır. Qabaqcıl təcrübələrdə analoji problemin həlli üçün riskəsaslı bank nəzarəti modeli tətbiq edilir və bu çərçivədə funksionaləsaslı nəzarət yanaşması bankəsaslı yanaşma ilə əvəz olunur. Bu model bankın risk profili barədə daha dərin qiymətləndirmələrin aparılmasını və mütəmadi yenilənməsini təmin edir. Bankların risk profili və sistem əhəmiyyətliyi isə nəzarət rejiminin müəyyən edilməsində əsas faktor kimi çıxış etməklə, resursların daha effektiv fəaliyyətini təmin edir.

Riskəsaslı nəzarət modeli, eyni zamanda sistem əhəmiyyətli banklara nəzarətin daha effektiv şəkildə təşkil edilməsini təmin edəcəkdir.

Qabaqcıl təcrübələrdə riskəsaslı nəzarət yanaşması banklarla yanaşı, maliyyə sisteminin digər iştirakçıları üzrə də tətbiq edilir. Sığorta sektorunda nəzarətin riskəsaslı yanaşmaya uyğun aparılması sağlam maliyyə sisteminin formalaşdırılması baxımından faydalı ola bilər.

Nəzarət arsenalının riskəsaslı model ilə genişləndirilməsi isə öz növbəsində maliyyə bazarlarında risklərin daha dəqiq qiymətləndirilməsini, proqnozlaşdırılmasını və idarə edilməsini təmin edəcəkdir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 4.2.1: Konsolidasiya edilmiş prudensial nəzarət mexanizminin araşdırılması

Banklar üzrə konsolidasiya edilmiş prudensial nəzarət mexanizminin əhatəliliyinin və tələb olunacaq hesabatların dərinliyinin müəyyən edilməsi məqsədilə MBNP beynəlxalq təcrübənin araşdırılmasını həyata keçirəcəkdir.

Tədbir 4.2.2: Prudensial nəzarətin konsolidasiyaəsaslı təşkil edilməsi

Araşdırmalar nəticəsində bu tədbirlərin Azərbaycan üçün uyğunluğu təsdiq olunarsa, konsolidasiya edilmiş prudensial nəzarət mexanizminin yaradılması üçün yol xəritəsi hazırlanacaq və tədbirlərin icrasına başlanılacaqdır.

Tədbir 4.2.3: Konsolidasiya edilmiş riskəsaslı nəzarət yanaşmasının araşdırılması

Bank və sığorta sektoru üzrə konsolidasiya edilmiş riskəsaslı nəzarət modelinin tətbiq edilməsi yolları araşdırılacaq, qabaqcıl beynəlxalq təcrübələr öyrəniləcək və uyğun model müəyyənləşdiriləcəkdir.

Tədbir 4.2.4: Konsolidasiya edilmiş riskəsaslı nəzarətə keçidin təmin edilməsi

Riskəsaslı nəzarətin həyata keçirilməsi üzrə daxili prosedurlar hazırlanacaq, hesabatvermə formaları və biznes prosesləri müəyyən ediləcəkdir. Yeni modelə keçid məqsədilə nəzarətçilər və maliyyə institutlarının nümayəndələri üçün müvafiq təlimlər təşkil olunacaqdır.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin ÜDM və məşğulluğa birbaşa ölçülə bilən təsiri gözlənilmir.

Tələb olunan investisiya

Bu prioritetin həyata keçirilməsi üçün əhəmiyyətli investisiya qoyuluşu tələb olunmur.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə riskəsaslı nəzarətin tətbiqi üçün ilkin şərtlərdən olan banklarda daxili nəzarət və daxili audit işinin tələb olunan standartlara müvafiq təşkil edilməməsi, risklərin qiymətləndirilməsi zamanı keyfiyyət meyarlarının düzgün qiymətləndirilməməsi, konsolidasiya edilmiş və riskəsaslı nəzarətin tətbiqi metodikasının düzgün müəyyən edilməməsi kimi amillər aid edilə bilər.

7.4.3. Prioritet 4.3. Bankların rəqəmsal transformasiyasının sürətləndirilməsi üçün tənzimləmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi

Son bir neçə onillikdə global miqyasda bankçılığa dair müştəri gözləntiləri əhəmiyyətli dərəcədə dəyişmişdir. Yeni gözləntilər əsasən fərdiləşmiş və sadə xidmətlərə yönəlmişdir ki, bu da bankların əməliyyat modellərinin effektivlik baxımından transformasiyasına səbəb olmuşdur. Ölkədə bankçılığın davamlı inkişafının təmin edilməsi və müştərilərə yüksəkkeyfiyyətli xidmətlərin göstərilməsi məqsədilə rəqəmsallaşdırma və səmərəliliyin yüksəldilməsinə dəstəyin verilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Beynəlxalq təcrübədə bankların standart məhsul yanaşmasından fərdiləşmiş məhsul yanaşmasına keçidi müşahidə edilmişdir. Köhnə sistemdə standart məhsullar (kredit, depozit, sadə əməliyyatlar və ödənişlər) təklif olunduğu halda, yeni sistem ödəniş şərtləri, faiz dərəcələri, nağd əməliyyatlar və s. üzrə yaranmış sonsuz müştəri tələblərinə uyğunlaşdırılır. Bunun nəticəsində bank müştərilərinin rahatlıq, sürət və fərdiləşdirilmiş xidmətlərlə bağlı gözləntiləri dəyişmişdir. Əməliyyatların mobil telefonlar vasitəsilə aparıla bilməsi və sorğuların dərhal cavablandırılmasına dair istehlakçı istəkləri bu dəyişikliklərə nümunə ola bilər.

Müştəriyönümlü dəyişikliklər bankların rəqəmsallaşma istiqamətində transformasiyasını təşviq edir. Bankın tam rəqəmsallaşdırmaya nail olması üçün standart əməliyyatlar və sadə məhsullar alternativ xidmət kanallarına ötürülür. Alternativ xidmət kanallarının effektiv fəaliyyəti üçün İT arxitekturası və infrastrukturunu dəyişdirilir.

Azərbaycanın bank sistemində bu istiqamətdə müəyyən tədbirlər həyata keçirilmişdir. Əksər banklar standartlaşdırma və mərkəzləşdirmə mərhələsində, bəzi banklar isə rəqəmsallaşdırma prosesinin erkən mərhələsindədir. Rəqəmsallaşdırmaya tam keçid sektorunda əməliyyat risklərinin azalmasını təmin edə bilər.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 4.3.1: Banklarda rəqəmsallaşma ilə bağlı cari vəziyyətin qiymətləndirilməsi

MBNP mövcud proses və qaydaların təhlilinin aparılması üçün məsul işçi qrup yaradacaqdır. Qrup görüşlər, müsahibələr və sorğular vasitəsilə bankların rəqəmsallaşmaya hazırlığını qiymətləndirəcək, habelə rəqəmsallaşma ilə bağlı global təcrübələri öyrənəcəkdir.

Tədbir 4.3.2: Tənzimləmə mexanizmində zəruri dəyişikliklərin müəyyən edilməsi

İşçi qrup kağızəsaslı əməliyyatlara və onlar üzərində nəzarət tədbirlərinə, nağdsız əməliyyatlar üzrə məhdudiyətlərə və izafi hesabatlılıq kimi məsələlərə fokuslanmaqla, tənzimləmə mexanizmində zəruri dəyişiklikləri müəyyən edəcəkdir.

Tədbirlər bank əməliyyatlarının səmərəliliyinə və rəqəmsallaşdırılmasına təsiri əsasında prioritetləşdiriləcəkdir.

Tədbir 4.3.3: Müəyyən edilmiş tədbirlərin həyata keçirilməsi

MəBNP qaydalara dəyişiklikləri həyata keçirəcək və yeni qaydaların tətbiqinə nəzarət edərək, banklarda rəqəmsallaşdırma proseslərinin sürətlənməsini dəstəkləyəcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Tənzimləmə mexanizminin nəzərdən keçirilməsi və müvafiq dəyişikliklərin edilməsi hesabına rəqəmsallaşma sektorda effektivliyin artırılmasına səbəb olacaqdır. Bu da 2020-ci ildə real ÜDM-ə, 120 milyon manat birbaşa və 15 milyon manat dolayı olmaqla, 135 milyon manat həcmində töhfə verəcəkdir. Tədbirlər əsasən effektivliyin artırılmasına yönəldiyindən məşğulluğa əhəmiyyətli təsiri gözlənilmir.

Prioritet üzrə hədəf indikatorları aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilmişdir:

- bütün pərakəndə satış banklarının rəqəmsal sistemə keçid təşəbbüslərində iştirakının təmin edilməsi;
- rəqəmsal transformasiya nəticəsində 2020-ci ildə pərakəndə satış banklarının konsolidasiya edilmiş gəlirliliyinin əlavə olaraq 20 faizədək yaxşılaşdırılması.

ÜDM-ə təsir əlavə satışlar, xidmət keyfiyyətinin artırılması və yeni səmərəli fəaliyyət istiqamətlərinin təmin edilməsi nəticəsində xalis gəlir marjasının yüksəlməsi hesabına təmin ediləcəkdir.

Tələb olunan investisiya

2020-ci ilədək bankların potensialının və sisteminin inkişafı üçün ümumilikdə 100 milyon manat məbləğində əsaslı kapital qoyuluşu tələb olunur.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə bankların rəqəmsallaşma prosesinə lazımi səviyyədə prioritetlik verməməsi və zəruri investisiya qoyuluşlarını təmin etməkdə maraqlı olmaması, rəqəmsallaşmanı həyata keçirmək üçün daxili kadr potensialının adekvat səviyyədə olmaması və yeni əməliyyat risklərinin yaranması kimi amillər aid edilə bilər.

7.4.4. Prioritet 4.4. Maliyyə xidmətləri sektorunun hesabatlılığında şəffaflığın artırılması

Maliyyə xidmətləri sektorunun hesabatlılığında şəffaflığın artırılması imkanları mövcuddur. Sektor üzrə açıqlanan məlumatların əhatəlilik səviyyəsi və keyfiyyəti qənaətbəxş səviyyədə deyildir. Məlumatların açıqlanması üzrə şəffaflığın artırılması daha dəqiq və məlumat-əsaslı qərarların verilməsi imkanı yaratmaqla, bütün bazar iştirakçılarının maraqlarına xidmət edir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 4.4.1: Hesabatlılıq və məlumatların açıqlanması üzrə cari vəziyyətin diaqnostikası

MəBNP qabaqcıl beynəlxalq təcrübəni araşdırmaqla, hesabatlılıq və məlumatların açıqlanması sahəsində mövcud boşluqları müəyyən edəcəkdir. Araşdırmalar hesabatvermə formalarının əhatəliliyi ilə yanaşı, ictimaiyyətə açıqlanan

məlumatlar, qlobal hesabatvermə meyarları və ümumi sektor göstəricilərinin açıqlanması kimi məsələləri əhatə edəcəkdir.

Tədbir 4.4.2: Yeni hesabatvermə formalarının hazırlanması

Diagnostikanın nəticələri əsasında MBNP təkmilləşdirilməsi zəruri olan müvafiq istiqamətləri müəyyən edəcəkdir. Standartlaşdırılmış hesabatvermə formalarını və müvafiq təlimatları hazırlayacaqdır.

Tədbir 4.4.3: Məlumatların açıqlanması mexanizmlərinin müəyyən edilməsi

MBNP məlumatların toplanılması və açıqlanması prosedurlarının müəyyən edilməsi, o cümlədən açıqlanacaq məlumatların tərkibi, açıqlanma tarixi, tezliyi və platformasının müəyyən edilməsi üçün işçi qrup yaradacaqdır. Təkliflər əsasında MBNP tədbirlər planı hazırlayaraq onun icrasına başlayacaqdır.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Məlumatların toplanması və açıqlanması proseslərində standartlaşdırmanın tətbiqi maliyyə sektorunda şəffaflığın yüksəldilməsi üçün vacib amildir. Bu prioritetin ÜDM-ə və məşğulluğa birbaşa təsiri gözlənilmir. Tədbirlər, əsasən, məlumatların əlçatanlığının və keyfiyyətinin artırılmasına təsir göstərəcəkdir.

Tələb olunan investisiya

Bu prioritetin həyata keçirilməsi üçün əhəmiyyətli investisiya qoyuluşu tələb olunmur.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə maliyyə institutlarının həssas məlumatları açıqlamaqda maraqlı olmaması, yaxud açıqlanan məlumatların bazar iştirakçıları tərəfindən düzgün şərh edilməməsi və nəticədə şirkətlərin maliyyə dayanıqlılığı üçün arzuolunmaz risklərin yaranması, maliyyə institutlarının daxili informasiya sistemlərinin açıqlanması tələb olunan məlumatları tam generasiya etməməsi kimi amillər aid edilə bilər.

7.4.5. Prioritet 4.5. Sığorta fəaliyyətini tənzimləmə və ona nəzarət mexanizminin gücləndirilməsi

Əsaslandırma

Sığorta sektoru üzrə mövcud tənzimləmə və nəzarət mexanizmi risklərin düzgün qiymətləndirilməsi və preventiv nəzarət tədbirlərinin həyata keçirilməsi imkanlarını məhdudlaşdırır. Sığorta bazarı iştirakçılarının müstəqil risk idarəetməsi, uyğunluq və aktuari nəzarəti funksiyalarının mövcud olmasına dair tənzimləyici tələblər müəyyən edilməmişdir. Nəticədə, sığorta sektorunda effektiv idarəetmə və daxili nəzarət sisteminin formalaşdırılması üçün çətinliklər yaranır.

Sığorta bazarı iştirakçılarının fəaliyyətinə nəzarət mexanizmi sektorun fəaliyyətinin proaktiv və riskəsaslı prinsiplər əsasında qiymətləndirilməsinə deyil, əsasən qanunvericiliyin tələblərinə uyğunluğunun yoxlanılmasına yönəlmişdir. Sığorta bazarı iştirakçılarına dair kapital tələbləri bazar iştirakçılarının risk profilinə uyğunlaşdırılmamışdır. Bu isə bazar iştirakçılarının xarici şoklara qarşı həssaslığının yüksək olmasını şərtləndirir. Qabaqcıl beynəlxalq təcrübələrdə tənzimləmə "Solvency II" standartları əsasında müəyyən olunur ki, burada ehtiyatların yaradılması və kapitalın hesablanması riskəsaslı yanaşmalar əsasında həyata

keçirilir. Mütərəqqi təcrübəyə əsasən "Solvency II" standartlarına keçid müəyyən bir dövr ərzində baş verir.

Sığorta sektorunda prudensial hesabatlılıq sisteminin inkişaf etdirilməsi imkanları mövcuddur. Şirkətlər tərəfindən təqdim olunan rüblük hesabatlar risklərin vaxtında müəyyən edilməsini və qabaqalayıcı tədbirlərin görülməsini məhdudlaşdırır. Hesabatların əhatə dairəsinin və dərinliyinin inkişafı da zəruridir.

MBNP sığorta sistemi üzrə nəzarət və tənzimləmə mexanizmini ənənəvi modeldən riskəsaslı modelə transformasiya etməklə, ayrı-ayrı bazar iştirakçılarının və ümumilikdə sektorun dayanıqlılığının artırılmasına nail ola bilər.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 4.5.1: Sığorta sektoru üzrə tənzimləmə və nəzarət mexanizminin diaqnostikasının aparılması

MBNP sığorta nəzarəti və tənzimlənməsi üzrə hüquqi, tənzimləyici və metodoloji mexanizmin qabaqcıl beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, diaqnostikasını aparacaq, təkmilləşmə istiqamətlərini müəyyən edəcəkdir.

Tədbir 4.5.2: Yeni mexanizmin tətbiqi üzrə tədbirlər planının hazırlanması

Diaqnostikanın nəticələri əsasında tənzimləmə və nəzarət mexanizminin yenilənməsinə dair tədbirlər planı müəyyən ediləcəkdir. Tədbirlər planında sığorta bazarı iştirakçılarında idarəetmə və daxili nəzarət sistemlərinin təkmilləşdirilməsi, riskəsaslı kapital tələblərinin tətbiqi, sığorta risklərinin qiymətləndirilməsi üzrə nəzarət reytingi modeli, prudensial hesabatlılıq sisteminin təkmilləşdirilməsi kimi məsələlər nəzərə alınacaqdır.

Tədbir 4.5.3: Tədbirlər planının icrası

Tədbirlər planının icrası üzrə məsul işçi qrup yaradılmaqla, tədbirlərin icrasına başlanılacaqdır.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Bu prioritetin ÜDM-ə və məşğulluğa ölçülə bilən təsiri gözlənilmir.

Tələb olunan investisiya

Sığorta fəaliyyətinin tənzimlənməsi və nəzarət çərçivəsinin qurulmasında mövcud resurslardan istifadə ediləcəyi üçün əlavə investisiya tələb olunmur.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə bir sıra sığorta təşkilatlarının yeni prudensial tələblərin tətbiqinə hazır olmaması, yeni tələblərə uyğunlaşmaq üçün tələb olunan investisiya qoyuluşunu təmin etmək potensialının aşağı olması, tənzimləyici tələblərin qısamüddətli dövrdə sığorta şirkətlərinin mənfəətliliyinə və kapital mövqeyinə mənfi təsiri kimi amillər aid edilə bilər.

7.5. Strateji hədəf 5. Maliyyə bazarı iştirakçılarının bilik və bacarıqlarının artırılması

Maliyyə bazarı iştirakçılarının potensialının artırılması Azərbaycan üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən məsələlərdən biridir. Maliyyə sektorunun mütəxəssisləri və maliyyə xidmətləri istehlakçılarının zəruri bilik və bacarıqları məhduddur. Bilik və bacarıqların artırılması maliyyə sisteminin dinamik inkişafına, uzunmüddətli dayanıqlılığının təmin edilməsinə təkan verə bilər.

7.5.1. Prioritet 5.1. Maliyyə sektorunda çalışan mütəxəssislərin bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi

Əsaslandırma

Azərbaycanda maliyyə sahəsi üzrə ixtisaslaşan ali təhsil müəssisələri və müxtəlif təlim mərkəzləri mövcuddur. Bu təhsil müəssisələri maliyyə sektorunda çalışan mütəxəssislərin baza biliklərini formalaşdırır. Bununla yanaşı, tənzimləyici qurumlar və bazar iştirakçıları mütəxəssislərin bilik və bacarıqlarının daim inkişaf etdirilməsini təşviq edir. Belə ki, mövcud qanunvericiliyə görə maliyyə institutlarının inzibatçılarının və məsul əməkdaşlarının MBNP-də attestasiyadan keçməsi tələb olunur. Aidiyyəti qurumlar və özəl təhsil mərkəzləri maliyyə sektorunun mütəxəssisləri üçün təlimlər, dəyirmi masalar, normativ aktlarla bağlı təqdimat və müzakirələr təşkil edirlər.

Bununla belə, maliyyə sektoru üzrə insan resurslarının bilik və bacarıqlarının daha da artırılması, maliyyə təhsilinin mövcud vəziyyətə və sektorun spesifik tələblərinə uyğunlaşdırılması zəruridir.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 5.1.1: Potensialın artırılması üzrə tədbirlərin əlaqələndirilməsi

MBNP və AMB fəaliyyətlərini əlaqələndirməklə, maliyyə sektoru mütəxəssislərinin bilik və bacarıqlarının artırılması üçün aidiyyəti istiqamətlər üzrə təlimlər və sertifikatlaşdırma proqramları təşkil edəcəklər.

Tədbir 5.1.2: Ali təhsil proqramının təkmilləşdirilməsi

MBNP, AMB və Təhsil Nazirliyi ali təhsil müəssisələri ilə birlikdə maliyyə sahəsində ali təhsil və peşə təhsilli proqramlarının sektorun ehtiyaclarına uyğunluğunu qiymətləndirəcək, təhsil proqramlarının təkmilləşdirilməsi istiqamətində zəruri işlər aparacaqlar.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

Sektorda çalışanların bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi digər prioritetlər üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Prioritet ÜDM-ə və məşğulluğa birbaşa ölçülə bilən təsir göstərməyə də, Azərbaycanda maliyyə xidmətləri sektorunun inkişafına xidmət edən bütün təşəbbüsləri dəstəkləyir.

Tələb olunan investisiya

Prioritet üçün böyük məbləğdə investisiya nəzərdə tutulmur.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə həyata keçirilən təhsil proqramlarının keyfiyyətinin gözlənilərə uyğun olmaması, bazar iştirakçıları tərəfindən təlimlərə lazımi prioritetliyin verilməməsi və zəruri investisiya qoyuluşlarının edilməsinə marağın aşağı olması kimi amillər aid edilə bilər.

7.5.2. Prioritet 5.2. İstehlakçıların maliyyə savadlılığının artırılması və hüquqlarının müdafiəsinin gücləndirilməsi

Əsaslandırma

Azərbaycanda maliyyə xidmətləri istehlakçılarının hüquqlarının təmin edilməsi və maliyyə savadlılığının artırılması ilə bağlı bir sıra işlər görülmüşdür. Bu istiqamət üzrə institusional islahatlar aparılmış, istehlakçıların hüquqlarının effektiv müdafiə mexanizmlərinin formalaşdırılmasında və əhalinin maarifləndirilməsində irəliləyişlərə nail olunmuşdur. Bununla belə, maliyyə xidmətləri sektorunun inkişafı, maliyyə vasitəçiliyinin dərinləşməsi, maliyyə sektoru və istehlakçılar arasında qarşılıqlı əlaqələrin genişlənməsi maliyyə xidmətləri istehlakçılarının maraqlarının qorunmasını və maliyyə savadlılığının artırılmasını zəruri edir.

İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsinin əsas məqsədləri aşağıdakılardır:

- maliyyə məhsulları üzrə dəqiq və aydın məlumatların təqdim edilməsi və müqayisəliliyin artırılması;
- aidiyyəti qurumların fəaliyyətini əlaqələndirməklə bank sisteminin səmərəliliyinin artırılması və dayanıqlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsi;
- istehlakçıların maliyyə məlumatlılığının, savadının və bacarıqlarının artırılması vasitəsilə əhalinin maliyyə xidmətlərindən istifadəsinin stimullaşdırılması;
- ədalətli bazar prinsiplərinin tətbiqi və rəqabətin gücləndirilməsi;
- proaktiv nəzarət vasitəsilə istehlakçıların potensial maliyyə itkilərinin qarşısının alınması.

Azərbaycanda istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi üzrə yuxarıda qeyd olunmuş istiqamətlərdə bir sıra tədbirlər görülmüşdür. Məsuliyyətli kreditləşmə üzrə tələblər tətbiq edilmiş, o cümlədən kredit üçün müraciət prosesi və kreditin şərtləri barədə məlumatların müştərilərə təqdim olunması tələbi müəyyən edilmişdir. Bununla yanaşı, banklardan borcaların kredit üzrə bütün xərclərini əhatə edən faktiki illik faiz dərəcəsinə (FİFD) açıqlamaq tələb olunur. Eyni zamanda, müştərilərin şikayət etmək hüquqları müəyyən edilmiş və şikayətlərə baxılması standartları tətbiq edilmişdir. Tələblərə əsasən banklar daimi əsasda maliyyə hesabatlarını ictimaiyyətə açıqlamalıdır.

AMB, beynəlxalq maliyyə institutları və özəl sektor əhali və sahibkarların maliyyə savadlılığının artırılması sahəsində tədbirlər həyata keçirmişdir. Maliyyə savadlılığı üzrə resursların səfərbər edilməsi, görülən işlərin səmərəliliyinin artırılması məqsədilə aidiyyəti qurumların işlərinin koordinasiyasına ehtiyac vardır.

Görüləcək tədbirlər

Tədbir 5.2.1: Maliyyə savadlılığının artırılması istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi

Bazar iştirakçıları arasında keçiriləcək sorğuların nəticələrini və maraqlı tərəflərin təkliflərini nəzərə almaqla, MBNP və AMB maliyyə savadlılığının artırılması istiqamətində görülməli işləri və prioritet sahələri müəyyən edəcəklər. Prioritetləşdirmə zamanı problemlərin istehlakçılar üçün əhəmiyyətliliyi və xərc amilləri nəzərə alınacaqdır.

Tədbir 5.2.2: Tədbirlərin müəyyənləşdirilməsi

Müvafiq qurumlar maliyyə savadlılığının artırılması üzrə qabaqcıl beynəlxalq təcrübəni araşdıracaq və onların Azərbaycanda tətbiqi üçün müvafiq tədbirlər müəyyənləşdirəcəklər. Qiymətləndirmə zamanı tədbirlərin xərc, mümkün təsir və tətbiqinin mürəkkəblilik dərəcəsi kimi amillər nəzərə alınacaqdır.

Tədbir 5.2.3: Pilot layihələrin həyata keçirilməsi

Müvafiq qurumlar müəyyən təşəbbüsləri seçəcək və pilot layihə həyata keçirəcəklər. Pilot layihənin həyata keçirilməsi zamanı nəticə və qarşıya çıxan problemlərin qiymətləndirilməsi üçün davamlı olaraq rəylər toplanacaq və bu əsasda tədbirlər bir daha nəzərdən keçiriləcəkdir.

Tədbir 5.2.4: Tədbirlərin icrası və monitorinqi

Müvafiq qurumlar bütün təşəbbüsləri həyata keçirəcək və prosesi mütəmadi olaraq monitorinq edəcəklər. Nəticələrin qiymətləndirilməsi üçün dövri sorğular və hədəf qruplarla müsahibələr təşkil ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticə və nəticə indikatorları

İstehlakçıların maliyyə savadlılığının artırılması və hüquqlarının müdafiəsinin gücləndirilməsi daha səmərəli və inkişaf etmiş maliyyə xidmətləri bazarının formalaşmasına töhfə verəcəkdir. Bu prioritetin ÜDM-ə və məşğulluğa ölçülə bilən təsiri gözlənilmir.

Tələb olunan investisiya

Maliyyə savadlılığının artırılması ilə əlaqədar təşəbbüs və proqramlar üçün müəyyən büdcə tələb olunur. Lakin ümumilikdə, bu strateji təşəbbüslər investisiya formasında böyük vəsait tələb etmir.

Gözlənilən risklər

Prioritet çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaqda əsas risklərə maliyyə savadlılığının artırılması üzrə tədbirlərin əlaqələndirilmiş şəkildə davamlı həyata keçirilməməsi və nəticələrin gözləntilərə müvafiq olmaması kimi amillər aid edilə bilər.

8. MALİYYƏLƏŞDİRMƏ MEXANİZMLƏRİ

Müəyyən edilmiş strateji hədəflərə nail olmaq üçün 115 milyon manat investisiya tələb olunur. Strateji Yol Xəritəsində nəzərdə tutulan tədbirlərin icrası aşağıdakı mənbələr hesabına maliyyələşdiriləcəkdir:

- dövlət büdcəsi;
- Mərkəzi Bankın vəsaitləri;
- büdcədən kənar fondlar;
- Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun və digər dövlət kredit və investisiya təşkilatlarının vəsaiti;
- yerli büdcələr;
- mülkiyyət formasından asılı olmayaraq yerli idarə, müəssisə və təşkilatların vəsaitləri;
- birbaşa xarici investisiyalar;
- qiymətli kağızlar bazarı;
- ölkə bank sisteminin kreditləri;
- beynəlxalq təşkilatların və xarici dövlətlərin kreditləri, qrantları, texniki yardımı;
- qanunvericiliklə qadağan olunmayan digər mənbələr.

Maliyyə vəsaitlərinin müəyyən edilmiş prioritet hədəflər üçün ən səmərəli şəkildə sərf olunmasını təmin etmək məqsədi ilə büdcələr nəticələrə əsaslanan büdcə tərtibatı prosesi çərçivəsində işlənilib hazırlanacaqdır. Tələb olunan maliyyə vəsaitlərinin böyük hissəsi mövcud büdcələrin restrukturizasiyası, özəl sektorun və müxtəlif investorların birgə maliyyələşdirmə səyləri ilə təmin ediləcəkdir.

9. İCRA, MONİTORINQ VƏ QİYMƏTLƏNDİRMƏ

Strateji Yol Xəritəsinin icrası

Koordinasiya və rəhbərlik: qərarların qəbul edilməsinin sürətləndirilməsi, hesabatlılığın aydın müəyyən edilməsi və əlavə icra qabiliyyətinin formalaşdırılması üçün müvafiq koordinasiya və rəhbərlik təmin ediləcəkdir.

- Strateji Yol Xəritəsi üçün yüksək siyasi səviyyədə qərarların qəbul edilməsinin sürətləndirilməsi mexanizmi yaradılacaqdır. Bu mexanizm qərarları qəbul edən şəxslər üçün digər əsas iştirakçılar tərəfindən proqramın tətbiq olunmasına lazımi rəhbərliyin təmin edilməsinə imkan verəcəkdir. Tətbiqin prioritetləri və konkret hədəflər ilə bağlı qərarlar bu mexanizm vasitəsilə qəbul ediləcəkdir.
- Əsas icraçı təşkilat tədbirin vaxtında və mahiyyəti üzrə həyata keçirilməsi üçün ona aid hər bir prioritet və tədbir üzrə məsul şəxslər təyin edəcəkdir. Həmçinin, tədbirlər planında qeyd olunan digər qurumların iştirakı ilə prioritet üzrə məsul qurumların rəhbərliyi altında işçi qruplar yaradılacaqdır. İşçi qruplarının hesabat toplantıları əsas icraçı təşkilatın rəhbərliyi ilə rüblük əsasda keçiriləcəkdir. İclaslarda rüb ərzində görülmüş işlər və növbəti dövr üçün nəzərdə tutulmuş fəaliyyətlər müzakirə ediləcəkdir. İşçi qrupları illik iş proqramı əsasında fəaliyyət göstərəcəklər. İşçi qrupun gündəlik iş rejimi və tapşırıqların bölgüsü məsul şəxs tərəfindən aparılacaqdır. Bir qayda olaraq, qrupun cari görüşləri məsul şəxsin təklifi ilə əsas icraçı təşkilatda keçiriləcəkdir. Əsas icraçı təşkilat işçi qrupun maneəsiz fəaliyyətini təmin etmək üçün zəruri şəraiti yaradacaq, tələb olunduqda kənar ekspertlərin texniki dəstəyindən yararlanmaq üçün addımlar atacaqdır.
- Strateji Yol Xəritəsinin icra olunmasına nəzarətin aparılması, yaranan problemlərin həll olunması və ya qurumlar arasında əlaqələndirmənin düzgün təşkili məqsədilə müvafiq koordinasiya qurumu ("delivery unit") müəyyən ediləcəkdir. Qurumun əsas işi tədbirlərin effektiv icrası məqsədi ilə zəruri qurumlar, proseslər və texnologiyalar arasında koordinasiyanın təşkili olacaqdır. Tədbirlər planı üzrə işçi qrupların ahəngdar işi, rüblük hesabatların ümumiləşdirilməsi və illik hesabatın hazırlanması koordinasiya qurumu tərəfindən tənzimlənəcəkdir. Bundan əlavə, həmin qurum digər qurumlar tərəfindən tələb olunan maliyyə və insan resurslarının təşkil olunmasının təmin edilməsinə və zəruri hallarda, əlavə resursların təqdim edilməsinə nəzarət edəcəkdir.

Strateji uyğunlaşdırma və maliyyələşdirmə: Resurslardan səmərəsiz istifadənin və hədəflər arasında yarana biləcək ziddiyyətlərin qarşısının alınmasına imkan verən səmərəli icra prosesinə nail olunması məqsədilə Strateji Yol Xəritəsi sektorlar üzrə digər planlara və mövcud büdcələrə tam inteqrasiya olunacaqdır.

- Aidiyyəti dövlət qurumlarının təklifləri əsasında bütün müvafiq strateji sənədlər Strateji Yol Xəritəsinə uyğunlaşdırılacaq və zəruri hallarda, mövcud qurumların funksiyaları hədəflərə müvafiq qaydada yenidən formalaşdırılacaqdır. Bu uyğunlaşdırma işlərinə şəffaf, ölçüləbilən tətbiq hədəfləri daxil ediləcək, bu barədə ictimaiyyətə məlumat veriləcək və prosesin izlənməsində bu hədəflərdən istifadə olunacaqdır.

- İcraya rəhbərlik olunması, eləcə də tələb olunan resurslar və gözlənilən nəticələrə münasibətdə şəffaflığın təmin edilməsi üçün bütün prioritetlər üzrə təqdim olunan tədbirlərə əsaslanan detallı icra planları işlənib hazırlanacaqdır. Təyin olunmuş aparıcı qurum icra planının yerinə yetirilməsi üçün ümumi məsuliyyət daşımaqla yanaşı, planın tətbiq olunmasına bütün əsas qurumları və özəl sektoru cəlb edəcəkdir.

Maraqlı tərəflərin səfərbər edilməsi: həm dövlət, həm də qeyri-dövlət sektorundan yerli və beynəlxalq tərəfdaşlar Strateji Yol Xəritəsinin icrası prosesinə cəlb olunacaqdır.

- Əsas strateji tərəfdaşların müəyyən olunması və cəlb edilməsi üçün müvafiq tədbirlər görülməkdədir. Hər bir prioritetin uğurla tətbiq olunması üçün çoxsaylı təşkilatların və maraqlı tərəflərin cəlb olunması tələb olunur. Hədəflərin uyğunlaşdırılması və lazımı əlaqələndirmənin təmin edilməsi məqsədilə, özəl sektor, dövlət müəssisələri və beynəlxalq təşkilatlar, eləcə də beynəlxalq maliyyə təşkilatları kimi kritik beynəlxalq tərəfdaşlar ilə işləmək üçün məşvərətçi şuralar və işçi komitələr yaradılacaqdır.
- Strateji Yol Xəritəsinin geniş şəkildə dəstəklənməsi üçün vətəndaş cəmiyyəti və beyin mərkəzləri səfərbər ediləcək və cəlb olunacaqdır. Bundan əlavə, fəal kommunikasiya, şəffaflıq və cəlb olunma dövlət və özəl sektorun, eləcə də bütövlükdə cəmiyyətin və digər maraqlı tərəflərin səfərbər edilməsinə kömək edəcəkdir.

Strateji Yol Xəritəsinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi

Tələb olunan alətlər, proseslər və sairə vasitəsilə icranın uğurla həyata keçirilməsini təmin etmək üçün Strateji Yol Xəritəsinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi həyata keçiriləcəkdir. Monitorinq və qiymətləndirmə aparılarkən tədbirlərin mahiyyəti üzrə icrasına, müvafiq prioritet üzrə gözlənilən nəticələrə və indikatorlara diqqət yetiriləcək, icra müddətinə uyğunluq yoxlanılacaqdır. Monitorinq və qiymətləndirmə beynəlxalq metodologiyalara əsasən tərtib edilmiş qaydalar əsasında aparılacaqdır.

İşçi qrupların illik iş proqramları koordinasiya qurumu ilə razılaşdırılaraq, əsas icraçı təşkilat tərəfindən təsdiqlənəcəkdir. İşçi qrupların rüblük iclasları koordinasiya qurumunun nümayəndələrinin iştirakı ilə keçiriləcəkdir.

Rüb üzrə görülmüş işlərə dair hesabat əsas icraçı təşkilat tərəfindən işçi qrupun rüblük iclasından ən azı 10 gün əvvəl koordinasiya qurumuna təqdim ediləcəkdir. Koordinasiya qurumu qeyd olunmuş hesabatın hərtərəfli təhlili və qiymətləndirilməsini, həmçinin işçi qrupun rüblük iclasında baş tutmuş müzakirələri nəzərə alaraq, iclasın keçirilmə tarixindən 10 gün müddətində rüblük monitorinqin nəticələrini və növbəti dövr üçün tövsiyələri əsas icraçı təşkilata təqdim edəcəkdir. Koordinasiya qurumu və əsas icraçı təşkilat monitorinq nəticələrinin və tövsiyələrin işçi qrupun gündəlik fəaliyyətində nəzərə alınması üçün tədbirlər görəcəkdir.

10. TƏDBİRLƏR PLANI

No	Tədbirin adı	Əsas icraçılar	Digər icraçılar	Nəticə indikatorları	İcra müddəti
Strateji hədəf 1. Dinamik və sağlam institutlardan ibarət maliyyə sisteminin formalaşdırılması					
1.1. Bank sisteminin kapitallaşması və likvidliyinin təmin edilməsi					
1.1.1.	Bank sektorunun hərtərəfli diaqnostikasının aparılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		<ul style="list-style-type: none"> • bank sektorunun gəlirliliyinin 2015-ci ilə nəzərən 7 faiz artması; • 2020-ci ildə real ÜDM-in 130 milyon manat artması (birbaşa 115 milyon manat, dolayısı 15 milyon manat). 	2017-2020
1.1.2.	Problemlə bankların kapitallaşdırılması üzrə tədbirlər planının hazırlanması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Maliyyə Nazirliyi, Mərkəzi Bank, Əmanətlərin Sığortalanması Fondu		2017
1.1.3.	Planın icrası və monitorinqin aparılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Maliyyə Nazirliyi, Mərkəzi Bank, Əmanətlərin Sığortalanması Fondu		2017
1.1.4.	Problemlə bankların restrukturizasiyası üzrə institusional və hüquqi mexanizmlərin yaradılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Ədliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi		2017
1.1.5.	Kapital dayanıqlılığı bərpa olunmayan bankların restrukturizasiyası	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Maliyyə Nazirliyi, Mərkəzi Bank, Əmanətlərin Sığortalanması Fondu		2017-2018
1.1.6.	Əmanətlərin sığortalanması mexanizminin təkmilləşdirilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət	Maliyyə Nazirliyi, Mərkəzi Bank, Əmanətlərin		2017-2019

		Palatası	Sığortalıması Fondu		
1.1.7.	Likvidliyin verilməsi alətlərinin genişləndirilməsi	Mərkəzi Bank	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası, Maliyyə Nazirliyi		2017-2019
1.2. Qeyri-işlək aktivlərin restrukturizasiya planının hazırlanması					
1.2.1.	Qeyri-işlək aktivlərin idarə edilməsi üzrə hüquqi mexanizmlərin yaradılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Maliyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Mərkəzi Bank	<ul style="list-style-type: none"> bu prioritet digər prioritetlər üçün aparıcı mexanizm rolunu oynayacaq, lakin ÜDM və məşğulluğa birbaşa təsir göstərməyəcəkdir; bu prioritetin ÜDM-ə dolayı təsiri 1.1-ci prioritetin nəticələrində əks olunmuşdur. 	2017-2018
1.2.2	Restrukturizasiya planına daxil ediləcək qeyri-işlək aktivlər üzrə meyarların müəyyən edilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Maliyyə Nazirliyi, Mərkəzi Bank		2017-2018
1.2.3	Restrukturizasiya strategiyasının müəyyən edilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2017-2018
1.2.4	Restrukturizasiya proqramının icrası və monitorinqinin aparılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2018-2020
1.3. Sığorta bazarının inkişafı					
1.3.1.	Müvafiq işçi qruplarının yaradılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi	<ul style="list-style-type: none"> sığorta penetrasiyasının (sığorta haqlarının qeyri-neft ÜDM-ə nisbəti) 1,4 faizə çatması; 2020-ci ildə real ÜDM-ə 125 milyon manat həcmində təsirin 	2017
1.3.2.	Cari vəziyyətin diaqnostikası	Maliyyə Bazarlarına	Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Maliyyə		2017

		Nəzarət Palatası	Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi	olması (birbaşa 85 milyon manat, dolayı 40 milyon manat);	
1.3.3.	Məlumat sisteminin yaradılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi	• 1600 yeni iş yerinin yaradılması.	2017-2019
1.3.4.	Tədbirlər planının hazırlanması və icrasına başlanılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi		2017-2020
1.4. Maliyyə inklüzivliyinin gücləndirilməsi					
1.4.1.	Maliyyə xidmətlərinin çatdırılması kanallarının inkişaf etdirilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		• maliyyə xidmətləri ilə təminatın yaxşılaşdırılması.	2018-2019
1.4.2.	Maliyyə inklüzivliyinə xidmət edən maliyyə institutları üçün əlverişli tənzimləmə və dinamik nəzarət çərçivəsinin yaradılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2019-2020
Strateji hədəf 2. Maliyyə bazarlarının inkişafı					
2.1. Emitentlər və maliyyə vasitəçiləri üçün əlverişli mühitin yaradılması					
2.1.1.	Listinqə çıxışı məhdudlaşdıran amillərin təhlili	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		• Fond birjasında listinqə mühüm sektorlardan əlavə 5 şirkətin çıxması;	2017
2.1.2.	Stimullaşdırıcı tədbirlərin müəyyən edilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət	Vergilər Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	• 2020-ci ildə real ÜDM-ə 125 milyon manat həcmində təsirin olması (birbaşa 110 milyon	2017-2018

		Palatası		manat, dolay 15 milyon manat).	
2.1.3.	Yeni listing prosedurlarının müəyyənləşdirilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2017-2018
2.1.4.	Sahiblik düşüncə tərzinin dəyişdirilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2017-2019
2.1.5.	Yol xəritəsinin hazırlanması və icrası	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2018-2020
2.1.6.	Gəlirlilik əyrisinin formalaşdırılması	Maliyyə Nazirliyi, Mərkəzi Bank	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		2017-2018
2.1.7.	Sekyuritizasiya prosesinin təşviqi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Ədliyyə Nazirliyi		2017-2020
2.2. İnvestorların maliyyə bazarlarına çıxış imkanlarının artırılması					
2.2.1.	Maliyyə bazarlarına çıxış imkanlarının təhlili	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		<ul style="list-style-type: none"> • bu prioritet digər prioritetlər üçün aparıcı mexanizm rolunu oynayacaq, lakin ÜDM və məşğulluğa birbaşa təsir göstərməyəcəkdir; • bu prioritetin ÜDM-ə dolaylı təsiri 2.1-ci prioritetin nəticələrində əks olunmuşdur. 	2017
2.2.2.	Fərdi və institusional investorlar üçün stimulların diferensiasiyası	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Vergilər Nazirliyi		2017-2018
2.2.3.	Xarici investorların yerli maliyyə bazarına çıxış imkanlarının artırılması	Maliyyə Bazarlarına	Mərkəzi Bank, Rabitə və		2017-2018

		Nəzarət Palatası	Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi		
2.2.4.	Şəffaflığın artırılması üzrə təşəbbüslərin müəyyənləşdirilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2017-2018
2.2.5.	Müəyyən edilmiş tədbirlərin icrası	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2018-2020
2.3. Banklararası pul bazarında aktivliyin artırılması					
2.3.1.	Banklararası pul bazarının təşviqi	Mərkəzi Bank	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	<ul style="list-style-type: none"> • bu prioritet digər prioritetlər üçün aparıcı mexanizm rolunu oynayacaq, lakin ÜDM və məşğulluğa birbaşa təsir göstərməyəcəkdir; • banklararası pul bazarında əməliyyatların həcmnin artması. 	2017
2.3.2.	Təminat çeşidinin artırılması	Mərkəzi Bank			2017-2018
2.3.3.	Marketmeyker institutunun yaradılması	Mərkəzi Bank	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		2017-2018
Strateji hədəf 3. İnfrastrukturun gücləndirilməsi					
3.1. Kredit məlumatlarının mübadiləsi sisteminin təkmilləşdirilməsi					
3.1.1.	Özəl kredit bürolarının yaradılmasının təşviqi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		<ul style="list-style-type: none"> • borcalanlar barədə daha geniş məlumat bazasının yaradılması; • bu prioritet digər prioritetlər üçün aparıcı mexanizm rolunu oynayacaq, lakin ÜDM və məşğulluğa birbaşa təsir 	2017
3.1.2.	MKR və özəl kredit büroları arasında məlumat mübadiləsinin təşkili	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2017-2018

3.1.3.	Milli reyting agentliklərinin yaradılması imkanlarının qiymətləndirilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		göstərməyəcəkdir.	2018-2019
3.2. Hüquqi çərçivəyə yenidən baxılması, məhkəmə qərarları və icrası proseslərinin sürətləndirilməsi					
3.2.1.	Məhkəmə qərarlarının icrasının diaqnostikası və təkmilləşdirmə istiqamətlərinin müəyyən edilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Ədliyyə Nazirliyi, maliyyə sektorunun nümayəndələri	<ul style="list-style-type: none"> • bu prioritet digər prioritetlər üçün aparıcı mexanizm rolunu oynayacaq, lakin ÜDM və məşğulluğa birbaşa təsir göstərməyəcəkdir. 	2017
3.2.2.	Kompleks həll yollarının müəyyənləşdirilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Ədliyyə Nazirliyi, maliyyə sektorunun nümayəndələri		2017
3.2.3.	Tədbirlər planının hazırlanması və tətbiqinə başlanılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Ədliyyə Nazirliyi, maliyyə sektorunun nümayəndələri		2017-2018
3.2.4.	Tədbirlər planının monitorinqi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2018-2020
Strateji hədəf 4. Tənzimləmə və nəzarət mexanizminin təkmilləşdirilməsi					
4.1. Bankların daha sağlam risk idarəetməsinin təmin edilməsi					
4.1.1.	Bank sektorunda risk idarəetməsinin diaqnostikası	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		<ul style="list-style-type: none"> • qeyri-işlək kredit əmsalının 8 faizədək azaldılması; • maliyyə dərinliyinin 60 faiz təşkil etməsi; • 2020-ci ildə real ÜDM-ə 235 milyon manat təsirin olması (205 milyon manat birbaşa və 	2017
4.1.2.	Yol xəritəsinin hazırlanması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2017-2020

4.1.3.	Sistem əhəmiyyətli bankların tənzimləmə mexanizminin müəyyən edilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		30 milyon manat dolayı).	2017-2019
4.2. Maliyyə xidmətləri sektorunda konsolidasiya edilmiş riskəsaslı nəzarət modelinin tətbiqi					
4.2.1.	Konsolidasiya edilmiş prudensial nəzarət mexanizminin araşdırılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		<ul style="list-style-type: none"> • bu prioritet digər prioritetlər üçün aparıcı mexanizm rolunu oynayacaq, lakin ÜDM və məşğulluğa birbaşa təsir göstərməyəcəkdir. 	2017
4.2.2.	Prudensial nəzarətin konsolidasiyaəsaslı təşkil edilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2017-2019
4.2.3.	Konsolidasiya edilmiş riskəsaslı nəzarət yanaşmasının araşdırılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2017
4.2.4.	Konsolidasiya edilmiş riskəsaslı nəzarətə keçidin təmin edilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2017-2020
4.3. Bankların rəqəmsal transformasiyasının sürətləndirilməsi üçün tənzimləmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi					
4.3.1.	Banklarda rəqəmsallaşma ilə bağlı cari vəziyyətin qiymətləndirilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		<ul style="list-style-type: none"> • bütün pərakəndə satış banklarının rəqəmsal sistmə keçid təşəbbüslərində iştirakının təmin edilməsi; • pərakəndə satış banklarının konsolidasiya edilmiş gəlirliliyinin rəqəmsallaşma hesabına 2020-ci ildə əlavə olaraq 20 faiz artımı; 	2017
4.3.2.	Tənzimləmə çərçivəsində zəruri dəyişikliklərin müəyyən edilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2018

4.3.3.	Müəyyən edilmiş tədbirlərin həyata keçirilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		<ul style="list-style-type: none"> 2020-ci ildə real ÜDM-ə 135 milyon manat təsirin olması (120 milyon manat birbaşa və 15 milyon manat dolayı). 	2018-2020
4.4. Maliyyə xidmətləri sektorunda hesabatlılığın şəffaflığının artırılması					
4.4.1.	Hesabatlılıq və məlumatların açıqlanması üzrə cari vəziyyətin diaqnostikası	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		<ul style="list-style-type: none"> bu prioritet digər prioritetlər üçün aparıcı mexanizm rolunu oynayacaq, lakin ÜDM və məşğulluğa birbaşa təsir göstərməyəcəkdir. 	2017
4.4.2.	Yeni hesabatvermə formalarının hazırlanması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2017-2018
4.4.3.	Məlumatların açıqlanması mexanizmlərinin müəyyən edilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2018-2019
4.5. Sığorta fəaliyyətini tənzimləmə və ona nəzarət mexanizminin gücləndirilməsi					
4.5.1.	Sığorta sektoru üzrə tənzimləmə və nəzarət mexanizminin diaqnostikasının aparılması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		<ul style="list-style-type: none"> bu prioritet digər prioritetlər üçün aparıcı mexanizm rolunu oynayacaq, lakin ÜDM və məşğulluğa birbaşa təsir göstərməyəcəkdir. 	2017
4.5.2.	Yeni mexanizmlərin tətbiqi üzrə tədbirlər planının hazırlanması	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası			2017
4.5.3.	Tədbirlər planının icrası	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət			2017-2020

		Palatası			
Strateji hədəf 5. Maliyyə bazarı iştirakçılarının bilik və bacarıqlarının artırılması					
5.1. Maliyyə sektorunda çalışan mütəxəssislərin bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi					
5.1.1.	Potensialın artırılması üzrə tədbirlərin əlaqələndirilməsi	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	Mərkəzi Bank	<ul style="list-style-type: none"> bu prioritet digər prioritetlər üçün aparıcı mexanizm rolunu oynayacaq, lakin ÜDM və məşğulluğa birbaşa təsir göstərməyəcəkdir. 	2017-2020
5.1.2.	Ali təhsil proqramının təkmilləşdirilməsi	Mərkəzi Bank	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası, Təhsil Nazirliyi		2018-2020
5.2. İstehlakçıların maliyyə savadlılığının artırılması və hüquqlarının müdafiəsinin gücləndirilməsi					
5.2.1.	Maliyyə savadlılığının artırılması istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi	Mərkəzi Bank	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası	<ul style="list-style-type: none"> bu prioritet digər prioritetlər üçün aparıcı mexanizm rolunu oynayacaq, lakin ÜDM və məşğulluğa birbaşa təsir göstərməyəcəkdir. 	2017
5.2.2.	Tədbirlərin müəyyənləşdirilməsi	Mərkəzi Bank	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		2017-2018
5.2.3.	Pilot layihələrin həyata keçirilməsi	Mərkəzi Bank	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		2018-2019
5.2.4.	Tədbirlərin icrası və monitorinqi	Mərkəzi Bank	Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası		2019-2020